

Informační listy číslo 48 za první pololetí roku 2019 vyšly v rámci Dotačního programu MŠMT na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2018, č.j. MSMT-35321/2018-3.

OBSAH

Co se stalo aneb naše 1. pololetí roku 2019	2
Slovo úvodem	3
K některým činnostem podrobněji	
XLV. vzdělávací seminář ASUD	4
XXXVI. exkurze Za Lužickými Srby	8
Spolupráce se Sdružením historiků	10
K některým dalším činnostem podrobněji	
Uctění památky obětí terezínského rodinného tábora	11
SOČ 2019	12
XXXII. ročník Letní školy historie	14
Veřejné diskuze škola jako dílna	17
Dokumenty	
Zpráva o činnosti ASUD za rok 2018	18
Deklarace členů odborné skupiny pro revizi RVP – dějepis	22
Střepiny aneb Umí naše děti dějepis?	24
Agora	
Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+	26
Je výuka dějepisu na českých školách neutrální, nebo „prosovětská“?	32
Fašismus – Varování	37
Zapomenutá válka? Evropa mezi Berlínem a Moskvou	39
Zahraniční spolupráce	
Učíme se z minulosti:	
Jak zprostředkovávat historická témata v občanském vzdělávání	41
Nápady z hodin	
Pomník Milady Horákové 2	42
Jednota nic neznamená	44
Literatura	
Helena Mandelová: Můj táta Josef Kafka	45

Vážená čtenářko, vážený čtenáři,
členové ASUD,
zaplatili jste již příspěvky za rok 2019?
Číslo účtu je **1926157399/0800**

CO SE STALO

aneb naše jaro 2019

LEDEN – výbor ASUD úspěšně splnil podmínky dotace 2018. Kromě Informačních listů 46 a 47 byla v roce 2018 vydána i metodická příručka *Jsou osmičky náš osud?* z příspěvků členů. Veškeré podklady a vyúčtování byly předány na MŠMT – v polovině měsíce se objevila kauza, ve které BIS zveřejnila informace o prosovětské výuce. Za výbor ASUD tuto informaci dementoval předseda např. v televizi Seznam (24. ledna), v Deníku 17. ledna – expertní skupina provádějící revizi RVP D v rámci NÚV sepsala Deklaraci o výuce D - ASUD podpořil projekt Gender Studies. Na základě vzpomínek žen vznikne vzdělávací materiál pro žáky II. stupně, který bude interaktivní a který bude představovat Československo v druhé polovině 20.století a to pohledem žen.

ÚNOR - výbor odsouhlasil Výroční zprávu za rok 2018 - P. Martinovský poskytl 5. února rozhovor pro *Učitelé noviny* o výuce D. - na své schůzi výbor podpořil Deklaraci expertní skupiny D – ekonom podal daňové přiznání a vyúčtování za rok 2018 - 28. února 2019 v Národní technické knihovně proběhlo úvodní setkání tvůrců *Strategie vzdělávání 2030+*, kam byli pozváni i zástupci asociací a společností.

BŘEZEN – zástupci výboru se účastnili 9. března pietní akce Centra pro studia genocid v Terezíně.

DUBEN - 13. dubna 2019 proběhl v prostorách Národního pedagogického muzea seminář – zástupkyně výboru M. Kalčíková se účastnila seminářů EUTIS.

KVĚTEN – výbor pokračoval ve spolupráci se zástupci ÚSTRU, chystáme podzimní konferenci o tom, jak se vyučuje o roce 1989 – zástupci ASUD se účastnili jednání expertní skupiny pro revizi RVP D se zástupci NÚV.

ČERVEN – 1. - 6. června se M. Kalčíková účastnila projektu *Jak zprostředkovávat historická témata v občanském vzdělávání* v Postupimi - 8. června 2019 uspořádaly L. Dvořáková a L. Bursíková jednodenní exkurzi do Lužice, ve spolupráci se Společností přátel Lužice – výbor obdržel rozhodnutí o poskytnutí dotace na rok 2019 – L. Bursíková se účastnila jako porotce SOČ.

ČERVENEC a SRPEN – Vyučující vyrazili na zasloužené prázdniny – prošli si rozličné památky a načerpali sílu. někteří se dále vzdělávali - Několik členů se účastnilo červencové Letní školy historie PedF UK - Několik členů se účastnilo srpnové letní školy ÚSTRU a Veřejné diskuze škola jako dílna.

SLOVO ÚVODEM

PROBĚHNE VE VÝUCE DĚJEPISU REVOLUCE?

Začal jsem učit v době, kdy platily tzv. jednotné osnovy. Po několika hodinách a několika debatách s kolegyněmi jsem zjistil, že rozhodně nejsou jednotné a že záleží jen na mně, jak si vše rozvrhnu. Už vůbec mi nikdo nemluvil do metod, jaké mám, či nemám volit. Shoda byla v základních pojmech, událostech, nicméně o jakémkoliv dalším nařízení nebylo tuchy. Záhy jsem si ověřil, že v případech určité látky je vhodné zpomalit, více se soustředit na rozbor dané problematiky, jinde pro změnu zrychlit. Jinými slovy se dá říci, že jsem využil situace, kdy se dějepis vymanil z formativního pohledu marxisticko-leninského, aniž by měl jinou, jasně danou formu, a tak si řada z nás formu musela vytvořit.

S o to větším zájmem jsem přijal příležitostné aktivity spojené s pracemi na bílé knize a během přípravy dalších tzv. reforem. Člověk se snadno seznámil s postupy a metodami výuky dějepisů v okolních státech. Do výuky se postupně dostávaly základy tzv. Bloomovy taxonomie. Zveřejněný rámcový vzdělávací program sice nebyl úplně tím, o čem se hovořilo, nicméně jsem považoval za důležité, že poskytl více volnosti pro vyučujícího, aby si sám rozhodl, jak daná dějinná a společenská témata uchopí. Na stranu druhou není tajemství, že právě tato možnost (rozhodnout se, zvolit si, vybrat si) přinesla mnohým vyučujícím obrovské potíže.

Pokud patříte mezi čtenáře *DaSu* a pročteli jste se číslem 6 z letošního roku, tuto problematiku skvěle shrnul kolega Jaroslav Najbert v článku *Paradoxy hledání systému školního dějepisů* (z něho čerpám i Čapkovy myšlenky – pozn. PM).

Článek vznikl jako pocta Vratislavu Čapkovi, jeho náročnou *Didaktiku* dějepisů mnozí z nás alespoň drželi v ruce. Málokdo si v knize všiml poznámky, kterou však nepřehlédl Jarda Najbert. Již v 80. letech psal Vratislav Čapek, který sledoval dobové světové pedagogické trendy, že se důraz na *faktografii* pomalu opouští a hledí se spíše na *způsoby, jimiž se k historickým poznatkům dospělo*.

A z této myšlenky vychází i současná práce na úpravách RVP. Všimněte si, prosím, úmyslně píší *úprava*. Nikdo tu nemá praporem, nikdo nevolá po revoluci nebo reformě. Nikdo neodmítá faktografii, časový sled událostí apod. Jde jen o to, o čem hovoří stále více a více vyučujících a co mimo jiné řekl ministr Robert Plaga, že mnozí žáci si do školy nechodí pro informace. Ty má každý, kdo vlastní a umí obsluhovat chytrý telefon. Co je však problémem, mnozí netuší, kde se informace vzaly a jak s nimi dál naložit.

A právě o to jde ve výuce dějepisů. Neboť jak píše sám Vratislav Čapek, *učitel ve vybraných tématech může demonstrovat vývoj historického poznání, ale i různé názory na událost u současných historiků. Tím prohloubí interpretaci, vědomí, že dějinné poznání není jednou pro vždy dané, že závěr jednou učiněný je nutno znovu a znovu v nových souvislostech ověřovat...* Jinými slovy jde o *rozvoj historického myšlení* ve smyslu *kritického myšlení*.

O těchto snahách najdete několik článků uvnitř Informačních listů.

V žádném případě nestojíme na prahu nějaké revoluční změny. Jde pouze o to, abychom shrnuli vše dobré a vyšli vstříc proměňující se společnosti, abychom nezamrzli u vycpaného modelu mamuta, ale pokusili si položit otázky, proč a jak mamut zmrzl a jestli se s tímto faktem nedá dál nějak pracovat, jestli z toho plyne nějaké poučení. Zmrzlého mamuta si dokážeme lokalizovat a žáci jistě zjistí nejsnazší cestu, jak se k němu dostat.

Celá záležitost má jeden háček. Snahy o úpravu probíhaly na půdě Národního ústavu pro vzdělávání (NÚV). Na konci června prosáklý na veřejnost informace, že NÚV bude zrušen, respektive přejde pod NIDV. Co se stane s prací na úpravách RVP?

Pavel Martinovský

K NĚKTERÝM ČINNOSTEM PODROBNĚJI

XLV. VZDĚLÁVACÍ SEMINÁŘ ASUD

Národní pedagogické muzeum J. A. Komenského 13. dubna 2019

Bylo štěstí, že se nám podařilo zastihnout pana Stanislava Motla, neboť je neustále v terénu, neustále cestuje. Na rozdíl od mnohých historiků říká, že důležitý je nejen pamětník, kterých ubývá, ale i synové a vnuci, protože vyndávají různé fotky, znají rodinné příběhy.

Během výkladu se S. Motl opřel o svou publikaci *Válka před válkou* a fakta, zná má z knihy, propojil s dalšími, nově získanými, nebo nepublikovanými. Několikrát během svého příspěvku ukázal velký rozhled a přehled.

Válka začal dříve, nejméně od 17. září 1938 jsou naše země ve válečném stavu – ten den se totiž ustanoví jednotka sudetských *Freikorps* (Sudetendeutsches Freikorps).

Kde ale hledat příčiny konfliktu? Krátce se vrátil ke kolonizaci, Češi dlouho žili spolu s Němci, jak potvrzují pamětníci, panovaly mezi nimi solidní vztahy, pozitivní, ale jen do příchodu Hitlera. Avšak podhoubí hledejme v roce 1918 – po vzniku Československa. O den později se odštěpí 4 německá území – zamysleme se: Důvody, proč se stalo? Pravda a důležitý argument jsou, že ústavu přijímá parlament nezvolený, bez účasti menšin. Jenomže ona tato odpověď není až tak jednoduchá. Například Karl Kreibich zneuctil při jedné z protičeskoslovenských akcí státní vlajku. Ale v roce 1920 se stane poslancem a pak pak spoluzakládá Komunistickou stranu Československa.

Masaryk dává amnestii, postihy nebyly nikomu na škodu, někteří z Němců se dostanou do parlamentu. Prezidenta Masaryka rozpor s Němci mrzel, chtěl, abychom s Němci žili ve smíru, chtěl, aby Praha byla dvojjazyčným městem. A zase je zajímavé, že jedině v Liberci nikdy nebyl, ač navštívil všechny kouty tátu.

Němci byli jediná menšina, která měla od roku 1926 zastoupení ve vládě, dokonalé školství, 1 univerzitu, 2 techniky. Nad 20 procent obyvatel země mohlo svobodně mluvit německy. Měli 61 knihoven, 16 – 17 divadel. Ale těžce nesli to, že už nebyli nadřazení.

Od roku 1929, kdy vypukla hospodářská krize, rostlo napětí. Například německý dělník od Králík byl u soudu, protože jako nezaměstnaný sbíral odpadlé uhlí. Dostal 4 měsíce – narůstala křivda. Pocit, že je potrestán jen kvůli tomu, že je Němec. Hitler dal lidem nové sebevědomí a najednou Němci dostávají práci – to chtěli. Proto získávají henlainovci ve volbách nejvíce hlasů.

Henlain píše Masarykovi, chce zachovat celistvost, další změna přijde po Hitlerově proslovu v Norimberku, Goebbels mu poradil – ať to o Sudetácích řekne na konec, následuje revolta ve 44 městech a obcích. Následek? 21 mrtvých. Ve Varnsdorfu byl proti henlainovcům použit obrněný vlak (více o akci viz <https://jesenicko-1938.estranky.cz/clanky/straz-obrany-statut-sluknovsky-vybezek---nejvetsi-boje-v-zari-1938.html>, pozn. PM).

Avšak sociální demokraté, křesťanští demokraté, komunisté stáli už od roku 1933 proti Hitlerovi, a to jak v Německu, tak u nás. Pro něj to samozřejmě byli zrádci.

Postupně se ukazuje krátkozrakost lidí u moci, myslím v Evropě. Nepůjdeme do války kvůli malému národu ve středu Evropy... Západ byl laxní, ostatně mlčí už za občanské války ve Španělsku, kde válčí přes 2000 Čechoslováků, asi 400 jich zůstane v zemi mrtvých. Co o nich dnes víme?

Prezident Beneš věděl, co bude, jen někdy se mýlil v čase. Přijel do Británie za ponižujících podmínek, ale najednou ho Churchill pozval na večeři.

Bylo jasné, že nám nikdo nepomůže. Do vnitrozemí proudí utečenci z pohraničí – Češi, Židé, němečtí antifašisté (jak se dobově říkalo), v Praze je najednou 150 – 200 000, někdo říká, že až 250 000 lidí. Zvládli jsme to, rychle jsme vyřešili, kam půjdou, kde budou tábory. Němečtí antinacisté mají těžkou situaci, neumí česky, jsou to Němci.

Pozor! My jsme ty Němce začínali vracet Hitlerovi, byli jsme pod tlakem, dělali jsme i takové ústupky, byly ale i horší. Dne 6.

října min. zahraničních věcí podepíše smlouvu – jsou předány seznamy odpůrců. Od listopadu 1938 existuje dohoda s gestapem. Odkud měli Němci v akci Gitter (česky Akce Mříže – pozn. PM) informace? Seznamy byly připraveny. Už v lednu 1939 měli Němci seznam interbrigadistů, kteří byli zajati Frankem (illegálně opustili republiky). Ti se sem nemohli vrátit, proto utíkají do Francie, kde je Francouzi zavírají do koncentráků. Levicovní fanatici se vrací domů, jako např. Jaroslav Klecan a dále asi 60 lidí.

Co se týče Němců, byli vyzváni, aby šli na Masarykovo nádraží pro polévku, ale zavřeli je tam a nacpali je do vlaku a chtěli odvézt do Německa, do Chebu. V knize *Válka před válkou* zveřejnil S. Motl příběh Tonyho Kuenzla. Přes Polsko se dostal s dalšími

Účastníci semináře naslouchají

německými národními socialisty až do Kanady. Celkově můžeme říci, že odsun a vydávání německého obyvatelstva nebyla svévole vlády, nýbrž tlak z Německa.

Pan Motl připomněl i osud Emmy Görlichové (Jebautzké), o které píše ve své knize. Byla sekretářkou, uměla výborně česky a německy, což byla velká výhoda Čechů (třeba oproti Polákům), uměli německy, v koncentračních táborech Češi rozuměli Němcům. Někteří museli pryč, paní Emma vypravila 7 – 9 vlaků, ona odjela až po zabrání 20. dubna 1939 s 8letou dcerou. Bylo ale na ni upozorněno, šla do Pečkárny, chtěli na ní číslo konta. Na konec šla do Ravenesbrücke, jako stenografistka chodila s lékařem zapisovat.

Dále autor přednášky připomněl tzv. Mnichovský úvěr, dar od Británie 2 – 4 miliony liber (které později chtěli zaplatit). Také o této kauze napsal knihu (*Kam zmizel zlatý poklad republiky* – pozn. PM). Všichni známe Wintona, ano, ale z čeho to bylo placeno... ubytoval se v Alcronu. Vše se tvrdě platilo, např. 60 liber za dítě, 200 liber za dospělého, platilo se z úvěru a z nadací. Winton neposkytl peníze, ale sháněl víza.

Wintonovým protipólem byl Čech Antonín Kalina z Třebíče. V koncentračním táboře Buchenwald zachránil asi 1000 židovských dětí, vytvořil z nich Kinderblock 66, díky němu přežily válku. Dnes mezi dětmi najdeme např. nositele Nobelovy ceny. Kalina byl komunista. Dnes má pamětní síň v Třebíči. (Více o A. Kalinovi např. <https://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/antonin-kalina-v-podminkach-koncentracniho-tabora-dokazalzachranit-tisicovku-deti>

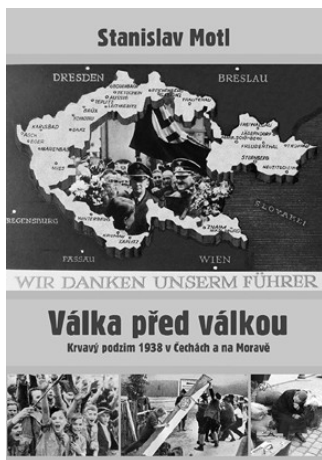
– pozn. PM.)

Odhaduje se, že vycestovalo asi 5000 německých sociálních demokratů a 2000 komunistů, spíše předáků. V průběhu roku 1938 bylo odvečeno asi 2500 Němců z pohraničí do koncentračních táborů, mezi nimi byl odboj – horolezci „Lipoví bratři“ (i o nich viz *Válka před válkou* – pozn. PM). Po válce dostala jejich maminka bílou pásku a měla jít do odsunu, naštěstí ji vytáhli ven, paní Lindnerová mohla zůstat. Němečtí sociální demokraté vstupovali od roku 1943 do naší armády. Dalším jmenovaným Němcem byl Karel Kreibich který však jako komunista nešel do exilu do Ruska, ale do Anglie. Proč ho pak jako jiné nezavřeli? Byl kamarádem Lenina, první překladatel. V roce 1955 píše dokonce k soudu, aby omilostnili Horákovou.

Pan Motl se vzdal svého honoráře za přednášku! Dle paní Mandelové je teprve druhým hostem, který tak učinil. Moc děkujeme!

Po přestávce byl představen nový portál – výuková pomůcka *Nucená práce 1939-1945*. Příběhy pamětníků

ve výuce: www.zwangsarbeit-archiv.de. Stránka je i v češtině, výhodou je, že aplikace umožňuje uživatelům vytvářet si přípravy, doplňovat poznámky apod.

V případě zájmu najdete další informace v Motlově knize z roku 2016

Vzhledem k zájmu účastníku předchozích seminářů jsem na odpolední část pozvali PhDr. Václavu Kofránkovou, aby představila Záviše z Falkenštejna. Paní doktorka se na Záviše podívala z několika pohledů.

Pohled historicky je téma nesmírně úzké, neboť dobových pramenů není dostatek. Je to spíše o fantazii. Záviš bývá líčen jako černokněžník, politik a rytíř, trubadúr, milovník.

Josef Šusta v ČČH I 1895 Záviše zapsal mezi poutavé osobnosti dané doby. Záviš byl poprvé zmíněn 1269, kdy mu bylo minimálně 14 let. Můžeme si to myslet, byl právně „dospělý“. Ale spíše byl starší, neboť další údaj ze 70. let praví, že měl dceru. Pocházel z 3. generace krumlovské větve Vítkovců, mající v erbu zelenou růži, po matce přidal sokola.

Problémem je, ze kterého Falkenštejna? Z rakouského? Nebo bavorského?

Měl čtyři bratry a dvě až tři sestry.

Václava Kofránková představila Záviše

V roce 1276 stanul v čele vzpoury proti králi. Avšak pozor, i tady je u rodu Vítkovců rozpor, krumlovská větev sice stála v opozici, ale rožmberská větev měla ke králi blíže, členové zastávali úřady. Pak víme, že v letech 1276 – 78 se pohybuje u dvora Rudolfa I. S jistotou můžeme říci, na Moravském poli nebyl. Z pohledu práva je zrádce, postavil se proti králi, ale hlediskem dobového rozporu Přemysla Otakara a císaře Rudolfa můžeme konstatovat, že tak činil po právu. Neboť král se sám po právu nechová. Rudolf vlastně legitimizoval vzpuru! Na základě nejnovějších poznatků by bylo lepší tvrdit, že Záviš nešel proti králi, a zároveň nebyl s Rudolfem.

Existuje domněnka, že se Záviš jako vyslanec objevil ve stanu krále před Moravským polem. Nabízel smír s císařem. Nejspíš ne, je

to pověst, nebyl exponentem habsburské politiky v naší zemi.

Další etapa života: Záviš jako politik v letech 1276 – 24. srpna 1290. Je sice odpůrcem krále Oty V., ale obhájí zájmy českého státu. Vystupuje jako mentor mladičkého Václava. V lednu 1285 se přesto neúčastní svatby Václava a Guty Habsburské v Chebu. V září 1285 umírá Kunhuta. V květnu 1288 proběhne sňatek s Alžbětou Uherskou (Kumánskou).

Zpět ke Kunhutě. Ano, je členem vyšší šlechty, ale sňatek s královnou – vdovou? Jak je to možné? Zplodila s ním syna. To vše jen potvrzuje, že byl sympatický a měl charisma.

Z pohledu Václava špiní jméno jeho otce. Dostal se tak vysoko. Tam, kam nepatřil! Byla vytvořena třaskavá směs. Už ve Zbraslavské kronice se píše, že *zhanobil čest českého krále*. Jak k tomu vůbec mohlo dojít? Odpovídá dobový komentář: Protože to byl mág,

černokněžník. Jinak by to nebylo možné. V těchto názorech vidíme snahu omluvit královnu. Co s tím pak udělají romantici? Byl intelektuál a alchymista. Pokud ho bereme jako trubadúra, můžeme Záviše považovat za doklad kulturní vyspělosti státu.

Otázka v diskuzi: Kdy vznikl vztah s Kunhutou? Paní Kofránková potvrdila, že není prokázáno, že by spolu měli vztah ještě ze Přemyslova života! Palacký si klade otázku, jak dlouho působil Záviš na dvoře Přemysla? Mohli se setkat? Již na konci 20. let 19. století dochází k závěru, že měl Záviš potenciál, rehabilituje ho.

Závišův konec? Byl zatčen, uvězněn a popraven. Dokonalá figura pro umělecké ztvárnění.

Co to bylo plkno? Plkno, to byl speciální typ popravčího meče.

Pod Hlubokou je kámen, iniciátorem byl majitel panství Adolf Schwarzenberg. Jako mála z osobností 13. stol. má Záviš pomník! Kámen je dokladem silné historické tradice.

Záviš však později sloužil jako příklad rozkladného působení šlechtice proti králi, je to rozkladný element. On byl první, kdo prolomil bariéry, pak už to nebylo ojedinělé. Karel IV. napsal v *Majestas Carolina*, co se stane, když by královna porušila slib. Navrhoval až vyhnání ze země. I po té době si uvědomil podstatu problému. Záviš byl obsazen do role bořitele zájmů českého státu.

Řekněme si však ještě něco dalšího, sice o vztahu s Václavem. Tam jde o totéž, musel mít charisma! Václav musel mít vnitřní problém, přesto si Záviše ponechal u dvora. Záviš byl v přízni minimálně do smrti Kunhuty.

XXXVI. EXKURZE ZA LUŽICKÝMI SRBY

8. června 2019

V minulých letech časté kontakty se Společností přátel Lužice přivedly organizátorky pravidelných zájezdů ASUDu k myšlence, spojit při 36. exkurzi síly. Výsledkem byla poutavá nabídka: vyrazit v sobotu 8. června 2019 do „Neznámé Horní Lužice“ pod vedením Zdeňka Blažka (s tichým doprovodem Ondřeje Šrámka).

Přesně třicátka „zájezdníků“ si nedala náladu zkazit ani neschopnou autobusovou společností, která zapříčinila hodinové zpoždění; náladu vyvažoval svérázným humorem řidič („Je to turecký autobus! – V jiném autobuse byste byli jak v bavlnce“). Nedošlo nakonec ani na avizované folklorní a jiné nahrávky, protože se nepodařil zprovoznit přehrávač CD...

Dlužno dodat, že to ani příliš nevadilo: více než plnohodnotnou náhradou byl Zdeněk Blažek, který k nám promlouval od první chvíle našeho cestování až po tu poslední, vlastně bez přestávek skoro 12 hodin. Úctyhodný výkon! Dostalo se nám celkem podrobného historického výkladu, ale také výkladu jazykovědného či literárního, nechyběly informace o náboženství, pohřbívání, školách, výuce lužické srbštiny, architektuře, tradicích, svátcích, krojích atd. Pochopitelně nescházelo též vysvětlení rozdílů historických i kulturních Horní a Dolní Lužice. (K některým tématům jsme si navíc odnesli nakopírované podklady.) Klobouk dolů!

Momentka z exkurze, foto M. Boldišová

Pohybovali jsme se v katolické části dnes saské (a většinou protestantské) Horní Lužice a záměrně vyhnuli těm neznámějším místům, a tak jsme kupř. z Budyšína zahlédli jen panorama. V programu bylo nahlášeno deset zastávek, snad jich mohlo být o jednu dvě méně, protože na některých místech jsme – i vzhledem ke zpoždění autobusu – opravdu v pár minutách nestíhali...

V Lužici nás přivítal ženský cisterciácký klášter Mariina hvězda v obci Panschwitz-Kuckau (hornolužickosrbsky Pančicy-Kukow). Velkolepý, ale přívětivě působící

areál mariánského opatství. Nechyběl ani Jan Nepomucký. Jen nebyl čas na klášterní zahradu či pěší chůzi do sousední typické slovanské vesnice – okrouhlíce s hrázděnými domy (Schweinerden je v srbsčině „vtipné“ Svinarnja), ale autobus nechyboval.

„Hlavní vesnice“ Hornolužičanů se jmenuje Crostwitz či chcete-li Chrósčicy. Působivý kostel, složitý příběh srbských škol a hlavně mimořádně úpravný hřbitov s charakteristickou výzdobou (a malou jazykovou lekcí u náhrobků). A pak nedaleký barokní kostel v Ralbitzu (Ralbicy). Úžasné místo bílých křížů a náhrobků s jednotnou výzdobou, přidělovaných podle pořadí úmrtí bez ohledu na rodinné vazby. A jednou po mnoha desítkách let ničených ve prospěch nových zemřelých... Jeden z nejsilnějších dojmů dne.

Poutní místo Lužických Srbů Rosenthal (Róžant) vypadá trochu opuštěně, ale přesto zaujme, nejenom zázračnou soškou P. Marie či léčivou vodou. Třeba i českou brožurou o dějinách místa.

Nejdelší zastávku si právem zasloužil Kamenz (tedy Kamjenc). Královské město patřilo ve středověku do svazku lužického Šestiměstí, která de facto vládlo celé Horní Lužici. Symptomaticky parkujeme vedle muzea G. E. Lessinga. Osvícenský učenec 18. století nepatří u nás k nejznámějším, zato tady je málem modlou. Však se taky Kamenci říká „Lessingstadt“. Tady se narodil, tady žil, tudy chodil, tady byla škola, tady sedával a čítával si... (Ale myslím to v dobrém!) Historické centrum není veliké, ale půvabné, rámuje ho dva velké kostely, mariánský a sv. Anny, lze tu ale najít i pohnuté stopy moderní historie. (A mají tu též ochotného kavárníka!)

Delší přejezd nás zavádí až kamsi za Budyšín a posvátnou horu Lužických Srbů Lubín do Cunnewalde. Nad vesnicí s hrázděnou zástavbou se tyčí největší venkovský německý kostel, původně určený až pro 2 600 lidí. Je 53 metrů dlouhý a 23 široký; jen dnes se tu usadí o 700 lidí méně (čteme opět z české brožurky). A protože jedna neposedná účastnice zájezdu objevila nedaleko kostela modelovou vesničku, zastávka se zase o pár minut protáhla.

Další dvě zastávky mě nijak nezaujaly – ze zříceniny jediného středověkého hradu v Horní Lužici Kirschau nezbylo skoro nic, ale poctiví výletníci na kopec vyšplhali. Šerachov – Schirgiswalde – zůstal takovou zvláštní českou enklávou v Lužici i po ztrátě Lužic r. 1635. V 19. století byl označován „Monakem střední Evropy“ a byl fakticky svobodnou republikou, která ovšem lákala nejružnější podezřelé živly. Nic překvapivého tu ostatně k vidění není, takže rychle pryč.

A ještě trochu víc přírody a turistiky: výšlap na horu s rozhlednou Bieleboh; v době romantismu byla pojmenována podle slovanského božstva. Stihneme i malé občerstvení...

Den se pomalu chýlil, bylo již po šesté hodině, ale cestou k hranicím ještě jedna prémie navíc. Tato jedenáctá zastávka snad všem vyrazila dech. Nádherná vesnice Obercunnersdorf s mnoha desítkami úpravných hrázděných domů tzv. podstávkového typu. Udiveně procházíme čistou a udržovanou, moderní zástavbou nepoškozenou obcí. (Kam se hrabou skanzeny!) Málem nevěříme, že to nejsou třeba nějaké filmové kulisy... Skutečná krása.

A pak už cesta domů, poslední informace a také „dražba“ knih s lužickosrbskou tematikou. Jen se po nich zapráší. A kdo byl na zájezdu se Společností přátel Lužice poprvé, odnáší si jako pozornost i vzpomínku domů ještě historickou mapu.

Kak lochko so to spi,
hdyž zrudny vosud serbskoh luda
 čí na wutrobje leži,
 nichtó će njemyli.

*Jak lehce se to spí,
když smutný osud srbského
 národa na srdci ti leží,
 nikdo tě neruší.*

Kdepak, dnes to vůbec smutně nevypadalo. Díky Společnosti přátel Lužice, Zdeňku Blažkovi i díky dychtivým zájezdníkům. Cesta za našimi slovanskými příbuznými (i když dnes jich žije jen pár desítek tisíc) byla mimořádně působivá. A ta cesta je otevřená i Vám!
Jan Kvirenc

SPOLUPRÁCE SE SDRUŽENÍM HISTORIKŮ 2018/19

V tomto školním roce jsme se opět pravidelně scházeli jednou měsíčně se členy výboru Sdružení historiků v Ústavu soudobých dějin ČAV na Malé Straně. Spolupráce s touto spřátelenou organizací v čele s předsedou panem profesorem J. Kocianem je jednoznačně přínosná - kde jinde se dovědět novinky z historické obce, získat náměty, vidět slavnostní předávání cen J. Pekaře či J. Šusty nadějným studentům! Na oplátku předáváme zprávy o činnosti ASUD a o situaci výuky dějepisu v základním i středním školství např.

aktuálně o tvorbě nového RVP pro ZŠ. Jistě je pro nás, členy ASUD, zajímavá zpráva o přípravě sjezdu historiků, tentokrát v Ústí nad Labem.

Lada Boháčová

K NĚKTERÝM DALŠÍM ČINNOSTEM PODROBNĚJI

UCTĚNÍ PAMÁTKY OBĚTÍ TEREZÍNSKÉHO RODINNÉHO TÁBORA

Terežín 9. března 2019

Během noci z 8. na 9. března 1944 usmrtili nacisté v plynových komorách 3 700 Židů z terezínského rodinného tábora, občanů československého státu. Jedná se o největší jednorázovou akci tohoto typu vůči našim občanům. Jako připomenutí oné hrůzné události uskutečněné v Osvětimi-Březince schválil parlament 9. březen jako významný den.

Centrum studií genocid (<http://www.archeologiezla.cz/>) uskutečnilo vzpomínkovou akci, kterou spojilo s rozšířením svých výstavních prostor.

Ředitel Smíchovské střední průmyslové školy Radko Sáblik vysvětlil, proč se součástí expozice stává nový 3D model KT Osvětim 1 – porovnáním původního tábora a tábora ve stavu z roku 1944 spatříme onu šílenost a obłudnost holocaustu. Připomněl, že svědkové událostí vymírají a je potřeba hledat jiné cesty, jak oslovit mládež. Cesta pomocí 3D modelů a virtuální reality (do níž je možné vstoupit ve vedlejší místnosti) se mu jeví jako jedna z možností, jak vzbudit zájem současné generace.

Paní Hannelore Brenner povídá o své práci

Na setkání v Terežíně přijela paní Hannelore Brenner, kterou čeští učitelé znají jako autorku projektu *Děvčata z pokoje 28*. Putovní výstava o terezínských dětech objela téměř celý svět (mj. byla vystavována v sídle OSN, nebo třeba v Brazílii) a zakotvila v Centru. V příštím roce získá Centrum větší nové prostory a česká verze výstavy bude doplněna o německou a přibude ještě věrná kopie pokoje 28. Paní Brenner poukázala na fakt, jak děti vnímají určité události. Nevidí jen to zlé, ale snaží si pamatovat i to dobré, co se podařilo – nacvičení diva-

dla, výuka, malování, kamarádství apod. Ve třetí části programu přečetl František Cinger ukázkou z chystané knihy *To byl Arnošt Lustig*. Autora pojí se spisovatelem velké přátelství a ukáзка naznačila, že pro obdivovatele Lustigových knih bude v mnohém zajímavá.

V krátké panelové diskuzi vystoupili kromě výše zmíněných i Tomáš Jelínek, bývalý předseda Židovské obce v Praze, a ředitel centra Šimon Krbec. Otázkou bylo, jak dnes dějiny holocaustu připomínat? Pan Jelínek pochválil vizualizace a snahu co nejvíce prostředí holocaustu přiblížit, aby bylo varováním – to se již nesmí opakovat. Nicméně existuje jedna věc, kterou zatím v počítačovém světě nasimulovat neumíme, to je strach a stres. Tady by vizualizace měly být doplněny literaturou, která pocity navodit umí. V diskuzi dále zaznělo, že téma holocaustu není jen o Židech, ale také o společnosti, že byli tací, kteří pomáhali Židům, nebo naopak tací, kteří šli s režimem. Další možností, jak vtáhnout současnou generaci do problematiky je zapojit mladé do projektů, byl zmíněn projekt fotbalové ligy, projekt Krokus a další.

Pietní akce na "šlojsce"

Na závěr se účastníci setkání vydali přes Terezín ke „šlojsce“, kde uctili oběti rodného tábora.

SOČ 2019

Opava 14. - 16. června 2019

Ve dnech 14. až 16. června 2019 proběhl 41. ročník celostátní přehlídky středoškolské odborné činnosti v Opavě, ve spolupráci NIDV, Mendelova gymnázia a Slezské univerzity v Opavě. Mendelovo gymnázium v čele s paní ředitelkou MGR. Monikou Klapkovou se už po druhé ujalo organizace. Soutěžilo se opět v 18 oborech, účastnilo se 300 studentů.

Ústřední komise SOČ a předsedové jednotlivých porot se sešli stejně jako v minulých letech už ve středu, druhý den přijížděli porotci, kteří si po ubytování mohli podle vlastního zájmu Opavu. Večerní setkání porotců proběhlo v budově Slezské univerzity.

Během pátku si porotci ještě pročetli práce a připravovali hodnocení. Práce prošly už okresními a krajskými koly. Letošní témata z historie se týkala převážně období 19. – 20. století.

Slavnostní zahájení proběhlo v pátek v podvečer v rekonstruovaném sále kina *Mír* v centru města. To už se sjeli i studentky a studenti z celé republiky. Po zaznění naší hymny k nám promluvila Mgr. Monika Klapková a po ní následovali další, např. náměstek ministra školství, hejtmán Moravskoslezského kraje, nezapomenutelný prof. RNDr. František Vyskočil a další osobnosti – všichni přáli soutěžícím hodně štěstí. Na závěr klasicky vystoupil Peadar. Milan Škrabal, který pronesl očekávanou větu, že SOČ je oficiálně zahájena.

Sobotní den byl nejnáročnější jak pro porotce, tak pro studenty. Předsedou komise historie se stal místo prof. PhDr. Jaroslava Vaculíka, CSc, Mgr. Jiří Mihola Ph.D., dalšími členy byli PhDr. Jan Prostředník, Ph.D. z muzea Českého ráje v Turnově, dále Mgr. Jiří Mitáček, Ph.D. z Moravského zemského muzea a Mgr. Ludmila Bursíková, novým porotcem se stal Mgr. Miroslav Jireček, PhD. z katedry historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Studenti si poctivě a zajímavě připravili prezentace. Každý z porotců měl možnost se ptát, popřípadě poradit, co by bylo dobré ještě s prací udělat.

Opět zde byly práce dobré, práce méně dobré, ale bohužel letos se objevily i práce, které byly vypracovány jen na základě odborné literatury a nepřinášely nic nového, neobsahovaly žádné nové informace. V jedné práci dokonce autor vyšel ze své současnější práce minulého roku a letos přidal asi 10% nových údajů. Pevně věřím, že se toto nebudě opakovat.

K nejlepším pracím patřily tři, které se umístily na prvních třech místech. Jejich úroveň byla vyrovnaná. První místo vybojovala M. Šteklová: „*Protistátní skupina Michal Kičera a spol.*“, druhé D. Kadlec: *Dějiny tršické farnosti od počátku do počátku 20. století*, třetí Max Gogala: *Tažení do Ruska 1812: struktura armád císaře Napoleona I. a cara Alexandra I.* Každá měla své přednosti i drobné nedostatky – texty si můžete přečíst na: <http://soc.ni-dv.cz/archiv/rocnik41/obor/16>. Cenu ASUD (1500 Kč) obdržel Daniel Kadlec, který se chystá pokračovat ve zpracování dějin fary ve 20. století.

Další práce měly zajímavá témata, ale nedostatky byly větší. Bohužel jedna práce chvílemi připomínala reportáž. Největší problém studentům dělaly zdroje. Stále byla uváděna wikipedia jako odborný zdroj. Dále mnozí nerozlišovali literaturu a prameny. U některých zdrojů nejsou uvedeny stránky, hlavně v periodikách. Další problémem se stal poznámkový aparát. Někteří vytvořili svůj speciální a přiznám se, že hledat systém uspořádání poznámek nebyl někdy jednoduchý. Někteří pochopili poznámkový aparát spíše jako vysvětlování pojmů, chyběly údaje, odkud čerpali určité pasáže.

Ráda bych pro inspiraci uvedla některá témata:

František Ulrich, pravý muž na pravém místě (starosta Hradce Králové)

Život Václava Razika (život duchovního v minulém režimu)

Kuličky s námi hrála válka (sledování příběhů dvou lidí od dětství v době okupace Československa až do současnosti)

Nadporučík Joseph Jacquemotte (hledání osudů vlastních předků od začátku 19.st.)

Evakuace italských obyvatel z oblasti Ledro během 1. sv. války, jejich následná migrace a pobyt ve středních Čechách (studentka se dokonce vydala do Itálie, aby zjistila dnešní situaci)

Habsburkové na židlochovickém panství

Odsun německého obyvatelstva z Jablonce nad Nisou

Kapitoly kolektivizace v Oseku a Litohlavech

Komparace Hilsnerovy a Dreyfusovy aféry.

Bohužel letos poprvé se čtyři soutěžící nezúčastnili obhajoby. V pozdních odpoledních hodinách klasicky bylo možné prohlédnout si postery i ostatních oborů. Večer v kině *Mír* mohli všichni vidět kulturní program: *One human show* – Simony Babčákové.

Nedělní dopolední program pro studenty i porotce byl velmi bohatý – exkurze na zajímavá místa: zámek Hrádec n. M., Raduň, Arboretum Nový Dvůr, Landek Park v Petřovicích, Svět techniky Dolní Vítkovice, Národní památník II. světové války... Výběr byl veliký.

Všichni po obědě zamířili opět do kina *Mír*, kde bylo velké očekávání, jak se studenti umístili. Někteří odjízďeli šťastní, někteří smutnější. Vyhrát nemohou všichni. Je ale pěkné, že se mladí lidé zajímají o vědu.

Vedle umístění dostávali studenti také ceny. V oboru historie byla Cena rektora Slezské univerzity v Opavě doc. Ing Pavla Tuleji, Ph.D., Cena děkanky Filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opavě, prof. PhDr. Ireny Korbelářové, Dr., Cena ASUD a Cena statutárního města Opavy.

Ráda bych na závěr opětně chtěla moc poděkovat p. Fatkové, která je duší celé SOČ.
Ludmila Bursíková

ZPRÁVA O XXXII. ROČNÍKU LETNÍ ŠKOLY HISTORIE

Po roce se opět hlásím se zprávou o Letní škole historie. Čas letí a nám pravidelným účastníkům přibývají léta, letní škola však na rozdíl od nás nestárne. Je sice nejdéle trvající akcí dalšího vzdělávání učitelů, ale mezi přednášejícími i mezi posluchači se stále objevují nové mladé tváře. Tak LŠH zůstává duchem mladá a pro všechny, organizátory, účastníky i přednášející, má jedinečnou atmosféru, která se vyznačuje odborným zaujetím a kolegií. Stejně jako v minulých ročnících i letos největší zásluhu na tom, že program byl skvěle vybraný, že vše bylo perfektně připraveno a že také vše podle programu proběhlo, mají garantky letní školy PhDr. Jana Kohnová, Ph.D., a Mgr. Barbora Holubová z Katedry andragogiky a managementu vzdělávání Pedagogické fakulty UK.

Velká aula Pedagogické fakulty UK se v letošním roce stala místem konání LŠH. Oproti loňsku se změnilo nejen dějiště, ale i koncepce programu letní školy. Zatímco minulý ročník byl ve znamení osmičkových výročí, letos byl program velice pestrý. Beze změn zůstává délka trvání a časové rozvržení přednášek a exkurzí. Od prvního dne soboty 29. 6. do čtvrtého dne v úterý 2. 7. probíhaly dopoledne i odpoledne přednášky, pátý den ve středu 3. 7. byla na programu exkurze. Odborný program od neděle až do středy doplňovaly ranní a večerní procházky Prahou a v pondělí po večerní procházce ještě i společenský večer. Vybrat z bohatého a pestrého programu jen některá témata či osobnosti a zmínit se pouze o obsahu některých přednášek by neodpovídalo charakteru zprávy, která má být přehledná a objektivní. Proto stručně proberu jednotlivé přednášky den po dni.

V sobotu 29. 6. po krátkém oficiálním proslovu prof. PaedDr. Michala Nedělky, Dr., děkana Pedagogické fakulty UK, jako první přednášející vystoupila doc. Mgr. Tinková,

Ph.D., z Ústavu českých dějin FF UK, jejímž cílem je vytvořit syntézu českého osvícenství. Ve svém vystoupení pod názvem *Osvícenství jako „demokratizace“ vědění* představila různé přístupy k výkladu osvícenství v české historiografii, dále charakterizovala vztah osvícenství a státu v podmínkách habsburské monarchie a nakonec představila výsledky svých výzkumů o významu knižního trhu. Objevné pro nás bylo zjištění, že díky blízkosti Lipska a Drážďan se Praha stala centrem knižního trhu celé monarchie, a tak i ohniskem šíření děl francouzských osvícenců v německém překladu. Druhým přednášejícím prvního dne byl plk. PhDr. Eduard Stehlík, Ph.D. Jak z názvu jeho příspěvku *Vojenská situace v Československu 1938/39* vyplývá, nehovořil o událostech, jejichž výročí jsme si letos připomínali, ale o tom, co je veřejnosti i nám učitelům dějepisu méně známo: o vzdělání a kvalitě důstojnického sboru, o výdajích na armádu nebo o ustavení a působení Stráže obrany státu. Myslím, že většina z nás získala mnoho nových informací vztahujících se ke klíčovým událostem našich dějin. Ještě první den jsme se spolu s PhDr. Danielem Srchem, Ph.D., v jeho přednášce *Hony na rudé v Hollywoodu na počátku studené války* přenesli do USA a dozvěděli se, jak výrazná byla levicová orientace tehdejších amerických filmových tvůrců a jak ještě před působením senátora McCarthyho byli umělci vyšetřováni a postižováni za své marxistické názory. Na konci prvního dne jsme se vrátili k našim dějinám. PhDr. Michal Macháček, Ph.D., autor obsáhlé knihy o Gustávu Husákovi, nám úlohu této osobnosti představil v hodinové přednášce pod výstižným názvem *První muž normalizace, Gustáv Husák v letech 1968-89*.

Druhý den jsme se přenesli v čase i prostoru. Nejprve nás doc. PhDr. Hana Vymazalová, Ph.D., z Českého egyptologického ústavu FF UK seznámila s historií i nejnovějšími úspěchy české egyptologie. V přednášce *Objev hrobky královny Setibhor a Chuyho pohřební komory v Sakkáře* hovořila o dosud nepublikovaných objevech, které vzbudily velký zájem novinářů a jejichž zpracování potrvá několik let. Další přednášející Mgr. Pavel Hons, Ph.D., své téma *Kořeny staroindických civilizací* sice pojal jako systematický výklad starověkých dějin Indie na základě nejnovějších poznatků, ale zároveň nám přiblížil i současnou indickou společnost a objasnil historické kořeny jejich zvláštností. Ve starověku jsme zůstali i odpoledne, vrátili jsme se však do Evropy ke kořenům naší civilizace ve skvělé přednášce doc. PhDr. Václava Marka, CSc., *Římské silnice a jejich role v řízení říše*. Setkání s panem docentem Markem z Ústavu řeckých a latinských studií FF UK pro nás bylo opět velkým zážitkem díky jeho řečnickému umění i zdrojem inspirace, jak žákům přiblížit a aktualizovat starověké dějiny. Program druhého dne uzavřelo vystoupení Jana Kavana, B.Sc., o Organizaci spojených národů. Jako bývalý předseda Valného shromáždění OSN se neomezil na výklad strohých fakt, ale hovořil i o svých zkušenostech a osobnostech, které stály v čele OSN.

Program dalšího dne zahájila prof. PhDr. Milena Lenderová, Cs., z Fakulty humanitních studií Univerzity Pardubice. V přednášce *Žena v 19. století* sledovala, jak změny ve společnosti, vznik majetné střední vrstvy i díla některých filosofů ovlivnily úlohu ženy jako manželky, matky a hospodyně a vedly ke vzdělávání dívek a vzniku ženských profesí. Problematiku genderu vystřídal v následující přednášce dějiny politické. PhDr. Michal Pehr,

Ph.D., z Masarykova ústavu AV ČR ve svém příspěvku do programu LŠ pod názvem *Český politický katolicismus a první republika* objasnil specifické podmínky politického katolicismu v českém prostředí, vznik lidové strany i její úlohu v rozložení politických sil první republiky. Odpolední přednášky třetího dne byly věnovány starším dějinám. Prof. PhDr. ing. Jan Royt, CSC., z Ústavu dějin umění FFUK se zabýval *ikonografií sakrálních prostor na Karlštejně*. Je obtížné nějak stručně shrnout vše, co uvedl ve své přednášce. Raději proto volně reprodukuji myšlenku, která jistě zaujme žáky a studenty: „Výzdoba kaple sv. Kříže měla eschatologický smysl. Při *posledním soudu* obrazy shoří a z relikvií povstanou světci.“ PhDr. Václava Kofránková, PH.D., z Historického ústavu AVČR, která je známá jako autorka knihy o bitvě na Moravském poli, nás v závěru dne zaujala přednáškou *Hájková kronika česká: Dějiny jako velký příběh*. S vtipem a elánem zhodnotila Hájkova nejen jako velkého vypravěče, ale i pečlivého kronikáře, který vycházel z děl svých předchůdců, a tak vytvořil nejrozsáhlejší dílo o českých dějinách.

Čtvrtý den začal přednáškou neurologa MUDr. Martina Jana Stránského, M.D., FACP, jejíž název *Za jakých podmínek je mozek schopen se vzdělávat a jak jej ovlivňuje technologie* vystihuje, že šlo sice o téma z oboru medicíny, ale určené učitelům. Co z pouhého názvu však nemůže vyplynout, je fakt, že doktor Stránský je odborník, který dokáže posluchače strhnout svým vtipem a kouzlem osobnosti. Pro nás jako učitele z jeho vystoupení vyplývají tyto závěry, že učení se z neurofyzilogického hlediska zakládá na vytváření spojení, které je třeba posilovat, že předčasné používání počítačů ovlivňuje negativně intelektuální vývoj dítěte a že pouhá přítomnost mobilu ovlivňuje pozornost a také má vliv na kvalitu konverzace. Doktor Stránský nám tedy jako odborník potvrdil to, s čím se potýkáme v praxi. Další přednášky se už zase týkaly historie. PhDr. Boris Moskovič z Masarykova ústavu AV ČR nás pod názvem *Jugoslávským labyrintem: krize a války na „konci dějin“* jasně a přehledně provedl složitou problematikou jugoslávských dějin 20. století a dal nám tak návod, jak se v krátkém čase jedné či dvou vyučovacích hodin vyrovnat s náročnou látkou. Prof. PhDr. Lubomír Kopeček., PH.D., z Fakulty sociálních věd MU pojal téma *Cesta k listopadu 1989 a Sametová revoluce* jako přehled základní faktografie. Vyšel od vývoje v SSSR od Brežněva ke Gorbáčevovi a s důrazem na rozpad sovětského mocenského bloku přešel k dění u nás r. 1989 až po volbu Václava Havla prezidentem. I obsah této přednášky může být vodítkem, jak ve výuce uvést klíčové události našich dějin do širšího kontextu. V poslední přednášce letošní LŠH pod názvem *Jan Žižka, portrét osobnosti* nám prof. PhDr. Petr Čornej, DrSc., nejprve oznámil, že právě odevzdal do tisku knihu věnovanou Žižkovi a pak v perfektně promyšleném a přesně na čas vypočítaném a rétoricky gradovaném výkladu upozornil na to, co o Žižkově životě nevíme nebo co si jen můžeme domýšlet, a soustředil se na charakteristiku jeho osobnosti jako husitského radikála. Vystoupení pana profesora Čorneje, našeho předního historika a zároveň vynikajícího řečníka, se stalo vyvrcholením programu XXXII. ročníku Letní školy historie.

Pátý den letní školy byl jako obvykle věnován exkurzím. Na dopoledne byla připravena komentovaná prohlídka Panteonu Národního muzea a individuální návštěva výstav,

kteří právě v NM probíhají, a odpoledne ti, kteří vydrželi až do poslední chvíle, absolvovali komentovanou prohlídku Bílkovy vily.

Stejně jako ve zprávách o předchozích ročnících i letos chci na závěr zdůraznit to, že letní škola je důležitá nejen jako akce dalšího vzdělávání, ale i jako místo přátelských a kolegiálních setkání. Jako pravidelná účastnice se už těším na shledanou za rok s paní doktorkou Kohnovou, paní magistrou Holubovou a kolegyněmi a kolegy, kteří se letní školy účastní už řadu let, těším se i na nové tváře mladších kolegů a doufám, že tradice Letní školy historie bud pokračovat. (Názvy přednášek jsou uvedeny podle programu.)

Lenka Dvořáková

VEŘEJNÁ DISKUZE ŠKOLA JAKO DÍLNA

DOX 29. srpna 2019

Veřejnou diskuzi v auditoriu DOXu připravili kolegové z ÚSTRU v rámci své letní školy historie *Stopovat dějiny: Práce s prameny ve výuce*.

V diskuzi vystoupili: Irena Dvořáková (Elixír do škol, Heuréka), Nina Rutová (Kritické myšlení, z.s.), Prof. Milan Hejný (H-mat) a Jaroslav Pinkas (Dějepis v 21. století).

Elixír do škol vytváří od roku 2013 podmínky pro smysluplnou výuku fyziky a digitálních technologií. Podporuje kolegiální vzdělávání učitelů. Heuréka je skupina učitelů a přátel fyziky, jejichž cílem je změnit charakter výuky fyziky tak, aby byla přitažlivější a obsahovala více vazeb na všední život žáků. Kritické myšlení, z.s. se snaží čtením a psaním vést žáky ke kritickému myšlení. H-mat je společnost, která propaguje a učí Hejného matematiku, během které děti matematiku objevují samy a baví je to. Dějepisářům nejnámější aktivita D-21 vyvíjí výukové materiály a metodiky pro žáky, učitele, pedagogy a vzdělavatele odpovídající nárokům 21. století. Kolegové a kolegyně pracují na rozvoji historického myšlení.

Autoři veřejné diskuze zvolili zajímavý přístup. Nejprve pustili „nemotivační video“. Na projekční ploše jsme totiž zhlédli ukázkou z filmu *Můj brácha má prima bráchu*. Žáci střídavě četli z učebnice, seděli způsobně, neptali se, nediskutovali. Což je v ostrém kontrastu

Jaroslav Pinkas představil Jiránkovy králíky

s tím, co hlásí programy společností, jejichž zástupci přišli diskutovat s veřejností (kterou však zastupovali především pedagogové z praxe a příznivci výše popsaných metod).

Během představování svých aktivit měli zástupci vysvětlit základní principy svého snažení. V případě Niny Rutové to byla strategie E-U-R, neboli princip evokace, uvědomění si významu nové informace (nebo zkušenosti) a reflexe. Jaroslav Pinkas

představil Jiráňkovu karikaturu *Králici! Budte svině!* Karikatura nabízí mnoho otázek i interpretací a na stránkách <http://www.dejepis21.cz> ji najdeme v článku *Obyčejní lidé. Mlčící většina v období tzv. normalizace.* Milan Hejný odhalil podstatu své metody: Žák objevuje, žák komunikuje. Paní Irena Dvořáková představila fyziku jako předmět, ve kterém se žáci učí přes experiment. Pokusy si zkouší a zažívají nejen žáci, ale i vyučující!

Všichni čtyři účastníci se vesměs shodli na myšlenkách, kterými se prezentují jednotlivé programy a které se aktéři programů snaží zavést do výuky. A vůbec nevadí, jestli se bavíme o výuce fyziky, matematiky, českého jazyka nebo dějepisu.

Důležité je objevování. Když žák v hodinách něco objevuje, vytváří, v hlavě se mu natáčí video, které si později dokáže připomenout.

Svět není uzavřený.

Žáci by se měli naučit vědecky myslet, což znamená přemýšlet o světě kolem sebe.

Cílem je zvýšit sebevědomí nejen žáka, ale i učitele.

Chyba není jev negativní.

Chyba je cesta k hlubšímu poznání. Přináší radost z poznání.

Výuka bez různosti názorů vede k loajalitě s mocí, k poslušnosti.

Důležitý je otevřený příběh, do kterého může žák vstoupit.

Neměli bychom se během výuky dívat na naše potřeby, ale na dítě.

Na otázku, co je cílem výuky, se účastníci shodli, když výuka žáky baví. I když, jak připustil pan profesor, do dvanácti let věku to je poměrně snadné, pak se dostaví jistě další okolnosti... Cílem je, aby se žáci naučili přemýšlet, aby později jen tak nenaletěli, třeba přepokupníkům se zázračnými léčebnými přípravky apod.

Zajímavou otázkou byl dotaz k hodnocení žáků. Zde čtyři diskutující připustili, že stále neexistuje univerzální přístup a je velmi těžké dát jednotný návod. Nicméně největším problémem jsou výchovy. V případě hodnocení šel se svým názorem pan profesor, který si dovolil připustit, že jakékoliv hodnocení je proti lidskosti.

Na závěr padla otázka, co brání prosazování metod výuky. Opět padla shoda. Již tradičně byly zmíněny nedostatky během přípravy vyučujících na vysokých školách a zároveň postoj rodičů, kteří v mnoha případech odmítají nové přístupy a volají po tradiční výuce, kterou sami prošli.

DOKUMENTY

ZPRÁVA O ČINNOSTI ASUD ZA ROK 2018

Zpráva obsahuje přehled činnosti výboru ASUD a členů asociace od ledna do prosince roku 2018, tj. první funkční období výboru zvoleného na valné hromadě 14. dubna 2018. Úvod zprávy tvoří informace o členech, činnosti výboru v průběhu roku 2018, následuje přehled plnění úkolů asociace podle jejích stanov formulovaných ve čtyřech hlavních okruzích činnosti, jimiž jsou vzdělávání, výměna zkušeností a publikační činnost, zastupování zájmu výuky dějepisu směrem k úředním a řídicím institucím a dalším organizacím působícím v této oblasti a konečně působení směrem k zahraničí.

ÚVOD

V průběhu roku 2018 výbor pracoval ve stejném složení jako v roce 2017 (předseda Pavel Martinovský, jednatelka Ludmila Bursíková, pokladník Kateřina Dražanová, dále Jan Kvirenc, Libor Šmejda, Eva Zajícová, Martina Kalčíková a Martina Boldišová-Jurčková) do dubnové valné hromady. Na valné hromadě byl zvolen výbor ve stejném složení. Na první schůzi dne 22. června byli zvoleni do svých funkcí: předseda Pavel Martinovský, jednatelka Ludmila Bursíková, pokladnice Kateřina Dražanová. Pravidelné schůzky se konaly v rámci možností jednou měsíčně a jejich náplní bylo pokračování v činnostech vymezovaných předchozími zprávami. Konkrétní činnosti jeho jednotlivých členů jsou uvedeny v dalších částech zprávy. Kromě běžné agendy se výbor věnoval přípravě a organizaci vzdělávacích akcí, kontakty s organizátory dalších akcí, MŠMT, fakultami a historiky, sborníku pro členy a kontaktům se zahraničními kolegy i asociacemi apod. Členové výboru se účastnili řady akcí pořádaných jinými organizátory.

Pokud se týká členstva, aktuální stav k 31. prosinci 2018 byl 227 členů. Jediné, co kazí radost členům výboru, je fakt, že ne všichni členové dodržují platební kázeň členských příspěvků.

Provozní náklady a honoráře pro lektory umožňují uhradit především účastnické poplatky ze seminářů. Více je obsaženo ve finanční zprávě ekonomy (v příloze Zprávy o činnosti). Podvojný účetnictví je vedeno v elektronické podobě v peněžním deníku a dále je vedena kniha faktur a pohledávek. Účetnictví spravuje pan Pavel Valenta.

Celkově lze říci, že při vzrůstajících požadavcích na běžnou školní práci u většiny členů výboru to vše bylo poměrně náročné, neboť oproti jiným profesním asociacím nemáme žádnou administrativní sílu, všichni členové výboru se v první řadě věnují svému učitelskému zaměstnání a činnost ve výboru ASUD chápou jako koníčka.

Adresa ASUD je i nadále Vratislavova 13 na Praze 2 – PSČ 128 00, internetové stránky www.asud.cz, facebookové stránky ASUD a e-mailové adresa: asudcr@seznam.cz.

PLNĚNÍ HLAVNÍCH ÚKOLŮ ASUD

1/ Přispívat k prohloubení odborného vzdělávání členů

I v kalendářním roce 2018 uspořádal výbor (nejen) pro své členy dva celodenní semináře v rámci akreditovaného cyklu Vývoj české státnosti (č.j. MSMT-10350/2016-1-219 ze dne 26. 4. 2016).

Během jarního XLIII. semináře (který se konal 14. dubna) jsme nejprve přivítali Mgr. Marii Smutnou a Mgr. Terezu Štěpkovou z Tereziánské iniciativy, které pohovořily o problematice romského holokaustu a představily vyučujícím nové metody a pomůcky. Jako druhý vystoupil PhDr. Michal Lutovský z Ústavu archeologické památkové péče středních Čech v Praze. Přednáškou Sámova „říše“ připomněl některá méně známá „osmičková výročí“ a zároveň seznámil účastníky s nejnovějšími objevy v archeologii raného středověku. Odpolední exkurze proběhla ve Werichově vile. Jarní seminář se konal v Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského.

Podzimní XLIV. seminář se konal ve spolupráci se Společností přátel Lužice v budově Lužického semináře jako kolokvium k české (a československé) státnosti v sobotu 10. listopadu 2018. Postupně se svými příspěvky vystoupili - Lenka Bobková: Česká koruna, Ladislav Futtera: Myšlenkové mapy meziválečných českých sorabofilů v regionech, Jan Chodějovský: Česká účast na pařížské mírové konferenci 1919, Lukáš Kopecný: Od Buška z Velhartic k agentům CIC aneb co Jindřich Vančura nestihl (nemohl) napsat, Lukáš Novosad: Rok 1968 v srbské Lužici a vztah Lužice a Čech v posledním půlstoletí, Hynek Oberhel: Převzetí moci v Terezíně v roce 1918, Magdaléna Pokorná: Karel Havlíček a slovanská politika, Karolína Stegurová: Československé ženy v britských pomocných sborech, Michal Stehlík: Československo 1918–1938: národy/ hranice/ identity, Liza Waltherová: Ukrajinská státnost: přehled a analýza dějin (příspěvek v lužické srbštině), Jan Zdičhynec: Saské a přece české Lužice aneb potřebujeme ke kulturním vztahům společný stát? Závěrem byl promítnut film Petra Kadlece o 28. říjnu 1918, který vznikl v roce 1968 pro potřeby padesátého výročí státu. Protože SPL získali na seminář dotaci, byl pro účastníky zdarma.

I v roce 2018 byly uspořádány dvě historické exkurze, které připravily Ludmila Bursíková a Lenka Dvořáková. 34. exkurze (konaná 9. června) vedla na Slánsko. Účastníci navštívili keltskou svatyni v Kamenných Žehrovicích, expozici o Keltech v Novém Strašecí, klášter v Ročově, muzeum ve Slaném a muzeum Oty Pavla v Buštěhradu.

Podzimní 35. exkurze (konaná 20. října) vedla na východ od Prahy. Autobus zastavil v Malešově u tvrze a u zámku v Malečově. Účastníci exkurze dále navštívili Krucemburk – hrob a pamětní síň Jana Zrzavého a prosečské muzeum dýmek.

Výbor ASUD uspořádal i konferenci Učíme (se) o Evropské unii – více v bodu 4.

2/ Napomáhat výměně zkušenosti mezi učiteli, šíření dobrých nápadů a informací o možnostech různých aktivit - publikační činnosti, přípravou metodických materiálů.

Na rok 2018 jsme obdrželi dotaci z Dotačního programu MŠMT na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2016, Č.j. MSMT-10424/2018-1. Dotace posloužila k vydání Informačních listů číslo 46 za rok 2017 a Informačních listů číslo 47 za rok 2018. Obě čísla vytiskla tiskárna Repro v Praze. Součástí dotace byli i vydání metodických listů z edice Inspirace Jsou osmičky náš osud? Metodický sborník vytiskla jako v minulosti tiskárna LK-tisk Milevsko. Vzhledem k faktu, že předání dotace proběhlo s dvouměsíčním zpožděním, byl narušen scénář prací a IL 47 spolu s metodickým sborníkem byly distribuovány až v roce 2019.

3/ Napomáhat prosazování kvalitní výuky dějepisu ve vztahu k institucím a úřadům, které mají pro ni zajišťovat dobré podmínky

- Pokračování činnosti řady členů ASUD při přípravě, organizaci a hodnocení několika celostátních nebo mezinárodních aktivit – např. L. Bursíková zasedla v porotě Středošolské odborné činnosti; již počtrnácté byla za ASUD udělena vybrané práci Cena ASUD - diplom, knižní a finanční odměna.

- Pokračovala pravidelná účast na schůzích výboru Sdružení historiků. ASUD zastupovala L. Boháčová.
- Členové spolupracovali s nakladatelstvím Portál a mj. podnítily vznik pracovních listů.
- Členové výboru se staly členy týmu expertů pro úpravu RVP II. a II. stupně.
- Jan Kvirenc se stal nositelem ceny Učené společnosti.
- Členové ASUD se zapojili do rozsáhlého výzkumu o výuce dějin, který prováděl Jaroslav Najbert (ÚSTR).
- Zástupci ASUD vyzkoušeli pilotní program Centrum studia genocid, který navazuje na projekt Vlak Lustig.
- Předseda ASUD pohovořil 2. října o výuce moderních dějin na konferenci Dopady událostí r. 1968 a normalizace na oblast československého školství a knihovnictví v Národní knihovně J. A. Komenského.
- Díky příspěvkům členů pohovořil předseda 11. října na česko-polské konferenci Rok 1918 – jeho předpoklady, důsledky a význam v českých/československých a polských učebnicích (Rok 1918 – jego założenia, konsekwencje i znaczenie w czeskich/czechosłowackich i polskich podręcznikach szkol-nych), jak se na českých školách připomíná sté výročí vzniku republiky.
- Zástupci ASUD se účastnili konference Dějiny ve veřejném prostoru.
- Dne 20. listopadu se členové účastnili konference NIDV v Senátu Cesta ke svobodě a demokracii.
- V roce 2018 se v médiích opět řešila problematika výuky moderních dějin, do článku v Lidových novinách a na idnes poskytl informace P. Martinovský, ve studiu ČT 24 usedla Eva Zajícová.
- Členové ASUD opět podpořili svou účastí pokračování Letní školy historie Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.
- Výbor ASUD pokračoval v úzké spolupráci s NIDV, aby byl vyučujícím dějepisu a společenských věd snáze přístupný program přednášek a seminářů.
- Výbor ASUD pokračoval v úzké spolupráci s Památníkem Terezín a se Židovským muzeem v Praze, aby byl vyučujícím dějepisu a společenských věd snáze přístupný program přednášek a seminářů.
- Pokračovala spolupráce s organizacemi: Národní muzeum, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, PANT, Člověk v tísni, ÚSD AV, ÚSTR, Společnost bratří Čapků, ARPOK, Antikomplex, Památník Lidice, Magni, Český svaz bojovníků za svobodu, Centrum české historie, Centrum občanského vzdělávání, Centrum studia genocid, EDUin, NIDV a NÚV, s univerzitami v Praze, Ústí nad Labem a v Ostravě, s Archeoparkem Ledčice a DOX.

4/ Zastupovat české učitele dějepisu v mezinárodní spolupráci

O spolupráci se zahraničím pojednává zpráva E. Zajícové: Základním pilířem roku 2018 se stala konference Učíme (se) o Evropské unii, která proběhla ve dnech 14. a 15.

června 2018 na ZŠ Vratislavova a v Lužickém semináři, ve spolupráci s SPL. Konference proběhla díky dotačnímu programu Euroclio – Erasmus+.

Již v únoru začaly přípravné práce tím, že Eva Zajícová a Jiří Beneš vycestovali do Bruselu, aby zde získali potřebné informace a proškolili se. Druhý jmenovaný pak reprezentoval ASUD na konferenci ve Finsku. Naopak do České republiky zavítal chorvatský učitel Igor Jovanović.

Smyslem konference bylo jednak sblížit vyučující, kteří se evropské problematice věnují, jednak seznámit vyučující jednotlivých členských zemí s novými metodami a postupy. Hlavní roli pražského setkání sehrála dramatizace Povstala z trosek – dramatizace možných i skutečných rozhovorů, které vyústily v pochopení nutnosti a založení EU. Konference se účastnilo přes 20 účastníků a o jejich výsledcích vypovídají mimořádné informační listy, které jsme vydali v srpnu.

5/ Hospodářský výsledek 2018

Zprávu připravil ekonom Pavel Valenta.

Náklady

Spotřeba materiálu – kancelářské potřeby	6.756,00Kč
Ostatní služby – doprava, poštovné, exkurze aj	148.510,74Kč
Odměny z dohod o provedení práce	106.215,30Kč
Ostatní finanční náklady	2.571,22Kč
Celkem	264.053,26Kč

Výnosy

Vzdělávací a publikační činnost	80.980,00Kč
Členské příspěvky	20.340,00Kč
Úroky z běžného účtu	4,09Kč
Vyúčtování dotací	144.970,16Kč
Jiné provozní výnosy	170,00 Kč

Celkem	75.389,20Kč
---------------	--------------------

Hospodářský výsledek v roce 2018 činí:	-17.589,01Kč
--	--------------

Výroční práva byla schválena valnou hromadou dne 13. dubna 2019

DEKLARACE ČLENŮ ODBORNÉ SKUPINY PRO REVIZI RVP – DĚJEPIS

29. ledna 2019 v Praze

Revizi rámcových vzdělávacích programů (RVP), na které se podílíme jako pedagogové a oboroví didaktici dějepisu, jsme neiniciovali. Pozastavujeme se od začátku nad tím, že **nebyl vytvořen prostor zpracovat kvalitní analýzu** koncepčních proměn zahraničních kurikul či případů dobré a špatné praxe současných školních vzdělávacích programů (ŠVP), o kterou bychom mohli opřít svou práci. Zásadní problém vidíme v tom, že se za patnáct let nedařilo naučit učitele, vedení škol i Českou školní inspekci s ŠVP správně zacházet. **Záměr funkčně upravit RVP nicméně neodmítáme**, protože nám vytváří

prostor lépe definovat význam a cíle historického vzdělávání v podobě historické gramotnosti, rozpracovat oborovou náplň klíčových kompetencí a zviditelnit metody, které principy moderního historického vzdělávání pomohou s větší efektivitou zavádět do praxe na školách.

V současné době tedy **v práci odborné komise didaktiků dějepisu a učitelů na NÚV dochází ke koncepčnímu posunu** směrem k posílení výuky moderních a soudobých dějin s důrazem na funkční gramotnosti, mezipředmětové vztahy a integraci dosavadních průřezových témat. Reagujeme tak mimo jiné i na dlouhodobě vyslovované požadavky odborné i laické veřejnosti. Výuka dějepisu a společenských věd poskytuje ideální prostor pro rozvíjení a kultivaci občanského a historického vědomí, dnes tolik žádané mediální, čtenářské i digitální gramotnosti, ale také interpersonálních dovedností – tzv. soft skills.

Požadavky na smysluplnost historického vzdělávání, kreativitu pedagogické práce i otevřenou diskusní povahu výuky (včetně naplňování mezioborových souvislostí a orientace v mediálním světě od klasických tištěných zdrojů přes kinematografii a dokumentaristiku po webové portály a sociální sítě) s sebou nesou i větší nároky na prostor a čas k uplatnění takto pojaté výuky. **Podmínkou naznačeného posunu v kvalitě výuky je ovšem poskytnutí přiměřeného prostoru v učebním plánu a její systematická podpora implementace do praxe na školách.** Bohužel rozsah hodinové dotace se v praxi během posledních desetiletí spíše snižoval, nejhorší situace je na středních odborných školách a učilištích. Jakékoli omezení hodinové dotace určené dějepisu a výchově k občanství by úsilí o nastíněnou pozitivní změnu zcela znemožnilo. Bylo by naopak záhodno vzdělávací oblast Člověk a společnost oproti současnému stavu spíše posílit, a to zejména v případě hodin věnovaných porozumění různorodým mediálním podobám a výkladům minulosti. Vzhledem k opětovně se objevujícím náznakům úvah o zkrácení časové dotace věnované ve škole porozumění minulosti chceme jako odborná komise didaktiků dějepisu a učitelů **vznést zásadní nesouhlas s jakýmkoli omezením podmínek pro práci učitelů**, neboť by bylo v naprostém rozporu nejen s připravovanými posuny směrem k výuce historické gramotnosti, ale i v rozporu s cílem vzdělávání vůbec, tedy s výchovou mladých lidí k odpovědnému občanství a historicky ukotvené schopnosti orientace v současném světě.

Negativní mediální pozornost, která revizi RVP provází (viz např. kauza BIS a výuka dějepisu) potvrzuje, že **je třeba transparentního přístupu v komunikaci směrem k odborné i laické veřejnosti**. Obrací se na nás s dotazy kolegové ze škol i odborných institucí, my sami jim však nemůžeme jejich nedůvěru k procesu revize, způsobenou v první řadě nedostatkem informací, ale i zkušeností se zaváděním RVP před 15 lety, vyvracet. Ocitli jsme se v situaci, kdy jednotlivé oborové skupiny rozpracovávají politicky a formalisticky pojatá zadání (definice očekávaných výstupů učení v uzlových bodech), aniž by proběhla dostatečná širší odborná diskuse o smyslu revizí a jejich parametrech. Klademe důraz na formulace aktivních sloves, ale možná nám uniká ze zřetele, že závazné výstupy by měly reagovat na aktuální potřeby žáků a učitelů, kterým jsou v první řadě určeny. Právě proto je třeba odborné i laické veřejnosti jasně a také věrohodně zdůvodnit, co od státem garantovaného obsahu a cílů vzdělávacího procesu pro jednotlivé vzdělávací

oblasti může očekávat. **To vše předpokládá otevřenou diskusi, která by se neměla omezovat na jednostranné předávání pokynů prostřednictvím garantů odborných skupin NÚV** nebo pouhé seznámení učitelů s tím, že budou muset „přepisovat ŠVP“.

I proto se domníváme, že by bylo vhodné tyto priority deklarovat jasně pro jednotlivé odborné skupiny, aby následně nedocházelo k nedorozuměním a zmatkům, které věrohodnosti výsledků práce odborníků nemohou než škodit. **Dosavadní nejasné informace ohledně učebního plánu, integrace průřezových témat nebo zajištění metodické podpory učitelům komplikují koncepční práci našeho týmu.**

Prosíme tímto naším dopisem pracovníky, kteří jsou zodpovědní za koncepční směřování tzv. revizí, aby:

- objasnili, jak chtějí přistupovat k potřebě rozšířit diskusi na téma společenské funkce výuky dějepisu a výchovy demokratického občana mezi širší odbornou, případně laickou veřejnost
- se jednoznačně vyjádřili k údajným úvahám o omezení stávající hodinové dotace pro vzdělávací oblast Člověk a společnost
- vyjasnili, jak bude v praxi realizován záměr integrace stávajících průřezových témat do vzdělávací oblasti Člověk a společnost a námi vytvářeného funkčního konceptu celku „Paměť a dějiny“, který interdisciplinaritu i kompetenční pojetí výuky zohledňuje.

Pro případ, že by v nejbližší době nebyl navázán transparentní dialog s odbornou komisí, pak bychom považovali za oprávněné navázat dialog s pedagogickou a laickou veřejností sami, bez ohledu na mlčení ze strany tzv. koncepčního oddělení NÚV.

Členové Odborné skupiny pro revizi RVP - vzdělávacího oboru Dějepis

Mgr. Kamil Činátl, PhD., PhDr. Milan Ducháček, PhD., PhDr. Jaroslav Najbert,

Mgr. Jaroslav Pinkas, PhD., Mgr. Tomáš Mikeska, Mgr. Pavel Martinovský

STŘEPINY aneb UMÍ NAŠE DĚTI DĚJEPIS?

e-mailem rozesláno členům, zveřejněno na facebooku ASUD

Vážené kolegyně a vážení kolegové,

v neděli 17. března odvysílala stanice TV Nova svůj pořad **Střepiny**, ve kterém se mj. hovořilo o výuce dějepisu. Od některých kolegyní a kolegů se mi doneslo, že bychom se k dané reportáži měli vyjádřit.

Nemyslím si však, že bychom se měli děsit reportáže, která by mohla být skvělou ukázkou manipulace s daty (například pro práci v hodinách mediální výchovy), o čemž hovoří i přemrštěné přívlastky: statistika je *tristní*, neznalost je *alarmující* atd... Rozhodně však není výpověď o reálném stavu výuky dějepisu u nás.

Začneme tím, že autoři předkládají výsledky testu, kterého se účastnilo *bez mála 200 žáků napříč republikou*. Na jiném místě zazní číslo 177, což je s podivem. Pokud redaktoři TV Nova zaokrouhlují 177 na 200, označil bych reportáž jako doklad o matematické negramotnosti. Pokud by ve třídách sedělo 20 žáků, znamená to, že by se při počtu 200 do-

tazníků dostalo na 10 škol. Avšak v naší republice máme 14 krajů (včetně Prahy), pak tedy nebyl tento test napříč republikou a zjevně se na některé kouty naší vlasti nedostalo. Takže tu je problém s geografickou gramotností.

Autoři se ptají na Miladu Horákovou. Zaujala mne odpověď, že byla jeptiškou (atd.), podobně vtípné odpovědi zazněly u fotografie Jana Palacha. Ano, píšu vtípné, protože mne odpovědi žáků pobavily; dokáží si dost barevně představit situaci, kdy do třídy devátáků nebo gymnazistů vpadne kdosi, kdo nám položí otázky tohoto typu. Pro mnoho studentů nastává skvělá příležitost uplatnit svůj černý humor. A myslím si, že to se i stalo. Odpovědi žáků nás totiž mj. přesvědčují o faktu, že naši žáci a studenti mají smysl pro recepci a nebojí se černého humoru. To je dobrý poznatek! Tito studenti totiž o svých odpovědích přemýšlí!

Redaktorům TV Nova vadí, že když žáci neznají odpovědi na encyklopedické odpovědi typu „Co bylo...? Kdo byl...? Kdo je na obrázku...?“, nerozumí pak moderním dějinám. Jenomže pokud poznám, že je na fotce Jan Palach, mohu pak tvrdit, že rozumím dějinám? A pokud tvrdím, že rozumím moderním dějinám, je důležité vědět, jak Palach vypadal?

Redaktoři pokládají otázky na encyklopedické otázky, ale na jiných místech zazní, že právě výuka touto formou je přežitkem, že se má učit v souvislostech! Neboli, co vlastně redaktoři těmito otázkami chtěli zjistit? Že máme málo žáků schopných účasti v AZ kvízu? Ano, to máme!

Zarážející je také fakt, že se argumentuje velkým obsahem učebnic dějepisu. Ano, učebnice obsahují velké množství učiva, ale to nevadí. Nikde není napsáno, že učitel musí se žáky projít celou učebnicí! Jediným závazným dokumentem je RVP. Učebnice může být pouze nástrojem. A někteří vyučující dokonce volí jiné nástroje a učebnici nepoužívají.

Pravdou je, že RVP nám dává volnost, nepoutá nás. Právě tato volnost může některým vyučujícím činit potíže, protože si s ní nevědí rady, ovšem to není problém jen výuky dějepisu, na tento problém se již upozorňovalo v minulosti a týká se všech vzdělávacích oblastí.

Nicméně pravdou je, že výuka dějepisu se musí změnit, lépe však upravit. Proto vítáme, že se můžeme účastnit jednání v rámci Strategie 2030+, proto jsme rádi, že se můžeme účastnit jednání revize RVP.

Pravdu říká pan Jaroslav Fidrmuc z NÚVU, když hovoří o výuce na základní škole, kde by se na I. stupni mělo více věnovat tzv. malým dějinám, tedy dějinám rodiny, obce (apod.), na II. stupni by se žák seznámil s chronologickým příběhem tzv. velkých dějin, aby získal základní přehled (což je spojeno s dalšími schopnosti a dovednosti). Prostor na různé experimenty pak zůstává na středních školách, avšak různá pojetí dějin by měla být nejprve prodiskutována.

Je zároveň pravdou, že moderním a současným dějinám bychom měli věnovat více prostoru, vždyť také o tom byla první jednání týmu, který revizi RVP chystá.

Protože nemám rád, když někdo kritizuje, ale nedodá, jak by se mělo, kdyby se..., dovedu si na závěr uvést jeden příklad, jak by mohla vypadat výuka pro Strategii 2030+.

Otázka položená v testu *Kdo byl Alexandr Dubček?* je zavádějící, protože si můžeme říci, kým *byl opravdu* Alexandr Dubček? A odpověď není jednoduchá!

V otázce vidím dobré zadání pro následující projekt. Nejprve bych například předal žákům několik dobových tiskovin (do srpna 1968), aby si na základě článků a fotografií vytvořili názor na Dubčeka. Pak by stálo za to konfrontovat jejich názor s deníkovými zápisky dění v Moskvě po vpádu sovětských vojsk. Jak se Dubček choval? Jaké měl možnosti? Měl vůbec nějaké možnosti? Následoval by pohled na Dubčeka v souvislosti s „pendrekovým zákonem“. Byl by stále tím oblíbencem jako na začátku? A pak přichází další část jeho života – na osudu mechanizátora by se mohlo ukázat, co čekalo ty, kteří nespolupracovali s režimem. Žáci by na internetu mohli vyhledat osudy jiných disidentů. Další aktivitou by byla role A. Dubčeka po roce 1988 – jeho role v roce 1989 a v letech následujících. Zajímavou by jistě byla práce s médii v případě Dubčkovy smrti. Nevím jistě, zda by žáci pak byli schopni odpovědět jednoduše a výstižně na otázku, kým (kdo) A. Dubček byl. Jsem však přesvědčen, že by získali plastický obrázek osudu jednoho z mnoha a tím by snáze mohli pochopit moderní dějiny. Potíží však v celém procesu takového objevování a zjišťování je, že se uvedené postupy nedají kontrolovat jednoduchou otázkou. Na to musí být otázky připravena – či lépe: ke kontrole by místo otázky spíše náležel úkol, během jehož řešení by žák prokázal jaké všechny schopnosti a dovednosti během práce s dějepisným tématem dokáže použít a využít.

Tímto směrem by se dějepis určitě měl ubírat a jak naznačuje praxe na některých školách, již se ubírá, o čemž mj. svědčí naše sborníky.

Vážené kolegyně, vážení kolegové, určitě o výuce dějepisu musíme diskutovat a určitě bude nutné provést některé úpravy. Rozhodně však nemusíme usínat s těžkou hlavou, že by naši žáci *napříč státem* měli *alarmující neznalosti*...

Pavel Martinovský, předseda ASUD

AGORA

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR 2030+

Vize a výzvy pro vzdělávací systém ČR

Praha, Technická knihovna 28. února 2019

Celou konferenci bravurně uváděl Jindřich Fryč, státní tajemník MŠMT, který si udržel nadhled a i díky němu měla celá akce spád.

Jako první dostal slovo pan ministr Robert Plaga. Připomněl, že je potřeba vyvolat diskuzi a tato konference je první z řady diskuzních fór, která se budou odehrávat po celé České republice. Diskuze bude probíhat i přes sociální síť.

Pan ministr s povzdechem připomněl, že se poslední dobou šíří mezi lidmi ve školství nedůvěra. Nedůvěra krajů, rodičů, žáků (např. Bude k něčemu to, co se učím?), nedůvěra ředitelů (Postaví se za mne zřizovatel?) i učitelů (Postaví se za mne ředitel?). Nedůvěra je společným jmenovatelem světa, ve kterém žijeme.

V tomto světě se zároveň mění paradigmat. Dříve platilo, že někdo pracoval 42 let v jedné firmě. To naše děti nečeká!

Nedůvěra může být částečně odstraněna, jsme na jedné lodi. A ta loď pluje. Musíme si být proměny vědomi. V budoucnu bude běžné měnit zaměstnání několikrát, protože i

jednotlivá zaměstnání budou zanikat a vznikat.

Musíme si položit otázku: Co si přejeme, kam se máme posunout?

Co by měl student umět?

Před 30 lety jsme hledali v encyklopedii, to byl zdroj dat. Z dat jsme vytvořili závěr.

Dnes máme informací dost, nemusíme je složitě hledat. Ale musíme umět vyhodnocovat ty pravdivé

Strategie 2030+. Začínáme!

a relevantní.

Co chceme od systému? Jaká je role aktérů v systému? Jaký podíl má MŠMT, jaký školy?

Kdo je za co zodpovědný?

Máme cíl, aby byli nej kvalitnější lidé na místech ředitelů a učitelů.

Víme ale jakého chceme absolventa?

Jaký má být „univerzální student“?

Co bude na školách učeno? Proč?

Jak bude kontrolováno, zda je výuka kvalitní?

O tom všem by se mělo diskutovat, protože chceme, aby byl vzdělávací systém otevřený, kvalitní a aby rozvíjel potenciál každého účastníka.

Celý proslov je zde: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/219411058060228>.

Jako druhá z prvního panelu, věnovanému vizi a cílům vzdělávací politiky ČR a cesty k jejich realizaci, vystoupila Iva Stuchlíková, předsedkyně expertní skupiny k hodnocení Strategie 2020, neboli strategie, v níž se nacházíme.

Paní Stuchlíková patří mezi ty odborníky, kteří dokument považují za kvalitní, neboť strategie pomohla ke snižování nerovností ve vzdělávání a podporovala kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad – strategie 2020 se dá stáhnout zde: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf.

Na stranu druhou se v této strategii ne vše podařilo. Neměli bychom se ale při kritice opírat o pocity a dojmy, měli bychom vyjít z empirických dat.

S jistotou můžeme říci, že se nadále musíme věnovat, těmto oblastem:

- podpora učitelů a ředitelů (finance a metodika),
 - aktualizovat cíle a obsahy vzdělávání,
 - zlepšit vztah žáků k učení,
 - řešit problémy odborného školství (i VOŠ),
 - zlepšit ranou péči (ve věku 0 – 6 let),
- zjednodušit regulační procesy a snížit administrativní zátěž ředitelů, učitelů i školských a poradenských zařízení.

Arnošt Veselý, předseda externí skupiny k přípravě Strategie 2030+ (v textu dále jen Strategie – pozn. PM), krátce shrnul dosavadní činnost skupiny, která začala v lednu. Skupina (jejíž složení se nachází zde: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/experti-zahajili-praci-na-priprave-strategie-vzdelavaci>), zatím naslouchá. Základní orientace bude formulována koncem března. Nastane období kulatých stolů a dalších setkání. Postupně budou definovány HSVP, neboli hlavní směry vzdělávací politiky. V září se začne pracovat na strategii, v polovině roku 2020 dojde ke schválení Strategie 2030+ vládou.

Pan Veselý definoval principy práce pracovní skupiny takto:

1. Poznatky, data zkušenosti.
2. Participativnost.
3. Strategická perspektiva.
4. Konzistence.
5. Využití toho, co funguje.

V následující diskuzi mj. zaznělo, že problémem je, že ve školství chybí stabilita – stabilní systém. Stabilita není v rozporu s dynamikou (potlesk).

Druhou část věnovanou vizi a cílům vzdělávací politiky v ČR a cesty k jejich realizaci zahájila Jana Straková z Pedagogické fakulty UK. Vyzdvihla podstatu dosavadního systému: nastavili jsme vzdělávání, které je pro každé dítě z každé rodiny a z každé oblasti.

Máme cíl (vizi) ve třídách vytvořit prostředí, kde se budou vzájemně rozvíjet děti s různými kognitivními předpoklady (to je Strategie 2020).

Ale na stranu druhou se snažíme děti dělit do skupin, diferencovat je. Na tento fakt doplatí děti z rodin, kde není příznivé vzdělávací prostředí. Umožnili jsme tento stav nastolit, neboť jsme vytvořili výběrové školy a třídy na straně jedné a zvláštní školy na straně druhé. To je devalvace celé vize v očích učitelů! V jedné třídě by se měli sejít všichni, šikovné děti by měly být oporou pro učitele, měly by pomáhat těm slabším. Hrozí, že se mezi dětmi rozevrou nůžky.

Chybou je to, že kraje neřeší základní školy, ty řeší obce a obce nevidí problém v celku, chybí spolupráce mezi aktéry procesu.

Zástupce České středoškolské unie Martin Mikšík vyslovil zájem studentů o smysluplné vzdělávání. Aby se studenti neučili pomocí simulací, ale mohli schopnosti a dovednosti aplikovat v praktickém provozu. Aby se více propojily moderní technologie s tradiční výukou, např. proč by studenti nemohli při psaní slohových prací využívat internet?

Proč je matematika tolik vzdálena realitě? Studenti by se měli učit, jak převést školní znalosti do praktického života.

Problém vidí v přeplněných třídách. V učitelích, kteří jsou zavaleni byrokracií a jsou stigmatizováni. Ve fakultách, že na ně nechodí adepti učitelství, kteří si pedagogickou fakultu vyberou jako první volbu (a ne to, co zbyde). Co se týče praxí, měli bychom se inspirovat Německem.

Miloš Rathouský ze Svazu průmyslu a dopravy ČR představil 3 teze, v čem je problém současného školství z pohledu firem, neboli z pohledu trhu:

1. Strategie se nenaplnují (často ani nekontrolují).
2. Žádný vzdělávací systém nepřipravuje (pouze) pro budoucnost. Musíme vycházet z toho, jak vypadá současnost – bez její znalosti nevíme nic o budoucnosti.
3. Strategie 2020 nenaplnila důležité dva faktory: kariérní řád učitelů a duální vzdělávání.

Měly by se vytvořit nové cíle (vychází z doporučení OECD)

1. Kvalita – myšleno na všech úrovních; kvalitu nelze řešit bez průběžného zjišťování výsledků vzdělávání.
2. Relevance – nelze zjistit bez úzké spolupráce se zaměstnavateli (duální vzdělávání).
3. Podpora (pomoc) – na každé úrovni, to znamená žákům, učitelům, ředitelům, školám, jak metodicky, tak systémově.

Vít Beran za Základní školy Kunratice (dříve Tábořská na Praze 4) naznačil, proč náš systém nefunguje. Aby mohl hmatatelně dokládat, vybral si jako protiklad funkční systém, tím je dle jeho soudu systém ve Finsku.

Finové nemají osmiletá gymnázia. Mají minimální podíl soukromých a alternativních škol. Mají promyšlenou přípravu dětí, které mají problém s učením, péče začíná už v rodinách. Existuje systémová podpora zaváděných změn. Školy se navzájem podporují a nekonkurují si jako u nás, mají stejný cíl: Díky přístupu státu, krajů a regionů je pečováno o veřejné školství tak, že je zajištěno kvalitní vzdělávání pro každé dítě v každé škole, bez ohledu na to, v jaké lokalitě žije a za jaké rodiny pochází. Neselektují děti (jako naše školy).

Odtud bychom se měli inspirovat a našimi cíli by mělo být: pedagogové rozumí své práci, jsou průvodci žáků na cestě jejich vzděláváním a rozumí tomu, jaký dopad na učení/ vzdělávání žáků má jejich práce. Státní a regionální strategie osvěty státní vzdělávací politiky je srozumitelná pedagogům i rodičům a díky ní do školy přichází vychované děti, respektující hodnoty a lidi kolem sebe. Žáci se učí naplno a s radostí. Lidé ve škole se rádi vidí, baví se o tom, co dělají, učí se navzájem.

O chybějící koncepci hovořil Milan Vácha ze Svazu měst a obcí ČR. Shrnul, jak přicházejí nové a nové nekonceptní nápady, třeba otázka obědů zdarma, celoroční družiny, nebo prodloužené školní docházky. Všechny nástřely se sbíhají v obcích – u zřizovatelů.

Přitom se dle šetření ČSÍ obce o své školy starají dobře – především po stránce finanční. Je otázkou do budoucna, jaká další role ve vzdělávání by měla (mohla) být v případě zřizovatelů?

Jiří Nantl ze Středoevropského technického institutu vyzdvihl podstatu *rescholizace*, neboli vrátit škole význam. Výsledky však zatím nejsou dobré, na rozdíl od Jany Stra-

kové si nemyslí, že by hrozilo vytvoření nůžek mezi dětmi, neboť tento stav již nastal! Podle průzkumů máme spolu s Maďary největší podíl nejhorších škol a nejhorších žáků. České školy jsou o jednu třetinu horší než polské školy. Dle šetření ČŠI máme problém s funkční gramotností.

Následující diskuze byla poměrně živější než ta po prvním bloku. Jako prvního zvedla diskuze ze židle pana ministra. Když se poněkoličkáte toho dne ozvalo: „My ve školách a oni na ministerstvu“, tak pan ministr zvedl ruce. Stop! Tohle je právě špatně. Nesmí být oni a my. Musí být „My všichni“. Vzdělávací strategie je zájmem nás všech a my všichni se na ní musíme podílet.

Diskuze dále přinesla mimo jiné tyto myšlenky:

Při přípravě Strategie by se mělo myslet i na vzdělávání učitelů.

Měla by existovat i asociace rodičů. Asociace by také promlouvala do podoby Strategie. Což bylo vzápětí popřeno, neboť za rodiče mohou mluvit odborníci a vyučující, kteří také mají děti...

Budou během přípravy Strategie zohledněny příklady z dobré praxe?

Během přípravy Strategie bychom měli více hledět na zahraniční zkušenosti.

Třetí část byla věnována cílům, obsahům a výstupům vzdělávání. Dominik Dvořák připomněl, že během přípravy Strategie je nutno vycházet z doporučení OECD, jejíž závěry jsou jakýmsi kompasem toho, co a jak učit. Revize kurikula neprobíhají jen u nás, ale i v dalších státech. Musíme si uvědomit, že ve školství se neustále potkává staré s novým.

Kateřina Sládková, učitelka z Českého Krumlova, nositelka Global Teacher Prize zdůraznila význam čtenářské gramotnosti a potřebu podpory učitelů.

Karel Šíma z Filozofické fakulty UK si dovilil pokračovat, čtenářská gramotnost se musí rozvíjet i na vysokých školách. Studenti občas neumí psát, číst, ba dokonce ani mluvit. Kvalita studentů roste s kvalitními vyučujícími.

Bob Kartouz z EDUinu připomněl současnou situaci ke snaze dostat se na parním stroji do virtuální reality. Vyučující i žáci musí získat sebepoznání i sebevědomí. Což se týká především digitálního prostoru, ve kterém jsou někteří žáci dospělejší než jejich učitelé. Důležitou ve školství je tedy inovativnost. Práce s chybou – což je záležitost, kterou české školství neumí. Měli bychom prohlubovat respekt k základním lidským právům.

Ondřej Andrys z České školní inspekce zdůraznil, že Absolvent 2030+ musí být vybaven dovednostmi, znalostmi a kompetencemi tak, aby byl připraven na celoživotní vzdělávání. Musí být schopen řešit problémy a přijímat za svá rozhodnutí zodpovědnost. Musí být schopen reagovat na zásadní výzvy ekonomické (proměna pracovních pozic, globalizace), sociální (diverzita, vyšší podíl volného času) a další, jako např. na klimatické změny, kvalitu života, bezpečí atd. Aby mohl Absolvent 2030+ reagovat, bude potřebovat schopnost analyzovat informace, kriticky myslet a jednat. Musí mít povědomí o přírodních a společenských vědách a musí mít schopnost znalosti prakticky využívat. Být ochoten a připraven přijímat nové věci. Měl by si osvojit komunikaci, sociální i občanské dovednosti.

Jaká je výchozí situace? ČŠI zjistila, že podíl škol, kde všichni žáci dosáhli očekávaných výstupů RVP je minimum. Odpovědí na tento problém může být i zjištění, jaké je sebevědomí českých učitelů...

Jan Straka ze společnosti Učitel naživo vidí problém v implementaci. Jak docílit toho, aby absolventi vzdělávacího systému dosáhli požadovaných změn? Osobně vidí problém v učitelích, protože 2 ze 3 nevidí ve své práci smysl. Proto je vyučujících důležité:

- a) kvalitní příprava a co největší praxe,
- b) spolupráce, sdílení zkušeností, feedback,
- c) profesionální růst a využívání expertů, chybí promyšlené další vzdělávání.

Diskuze po třetím bloku byla nejživější, možná i proto, že mnoho přítomných bylo rozčarováno. Jestliže první blok spočíval v prostém faktu, že se Strategie 2020 nepovedla, a proto bychom měli při tvorbě Strategie 2030+ postupovat obezřetněji, a druhý navazoval v optimistickém duchu, třetí vyzněl poněkud pesimističtější. Jako kdyby se doposud nic nedělo. Jako bychom začínali od bodu nula a těmi, kdo by měli začít, zase budou učitelé. Tímto tónem vyzněly i poznámky typu: „Jak může být učitel schopen vyhodnocovat, kolik/ co udělal a dokázal? Co má udělat pro to, aby obojí dokázal? Je toto měřitelné?“, nebo „Jestliže chceme změnit způsoby učení, musíme změnit i způsoby hodnocení. Víme ale, co chceme hodnotit?“

Dotaz typu: „Co je gramotnost a co znalost?“ ukázal i problematiku v nevyjasněném pojmosloví. Poznámka typu: „Žáci se stejně musí učit předmět a musí v něm prokázat znalosti, protože to je to, co se zkouší...“ zase naznačila problém zkoušek, především přijímacích na střední školy. A ty jsou jen o faktech.

Ve čtvrté části vystoupili jež jen dva zástupci. Za

ministerstvo hovořil Jaroslav Faltýn (z Národního institutu dalšího vzdělávání – NIDV). Vyzval přítomné, aby se celou problematiku podívali kriticky. Neměly by se totiž opakovat chyby z minulosti. Například když se testoval RVP, z 50 škol zbylo jen 14 škol, kde vše proběhlo, jak mělo. Mimo jiné chyběla podpora.

Za Národní ústav pro vzdělávání (NÚV) promluvil Jaroslav Fidrmuc. Poukázal na fakt, že není vše špatné. Jsou i dobré školy a jsou i dobří učitelé. A když se takoví kreativní a šikovní lidé sejdou, připraví ve škole kvalitní ŠVP, neboli jakési programové prohlášení školy, jak se budou učit děti. Jenže jak jednotlivé ŠVP, tak i samotný RVP musí procházet

Ministr Plaga vyzval přítomné, abychom táhli za jeden provaz (záběr z vysílání ČT24).

úpravami. A právě pan Fidrmuc slíbil, že tentokrát se veškeré úpravy budou provádět s podporu, bude vytvořena metodika a budou modelové ŠVP.

Na závěr pan ministr Plaga poděkoval přítomným, ocenil otevřený přístup všech přítomných a slíbil kvalitní dokument, který bude mít svůj smysl, protože dokumenty nemají vznikat zbytečně...

SEMINÁŘ výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu (vvvkm)

JE VÝUKA DĚJEPISU NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH NEUTRÁLNÍ NEBO "PROSOVĚTSKÁ"?

20. února 2019 v Poslanecké sněmovně ČR

Poznámka ve výroční zprávě BIS: Sovětský svaz prohrál studenou válku, ale sovětskou propagandu nikdo neporazil a její kontinuální vliv nenarušil. Moderní dějiny prezentované ve školách jsou de facto sovětskou verzí moderních dějin a proruským panslovanstvím je do jisté míry zasažena i výuka českého jazyka, resp. literatury (národní obrození). Trvající vliv sovětské propagandy a fakt, že Rusové ovládají moderní dějiny (Orwell: Kdo ovládá minulost, ovládá budoucnost. Kdo ovládá současnost, ovládá minulost.), tvoří základ pro současné ruské vlivové operace všeho druhu a tedy i hybridní strategie.

Předseda výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Václav Klaus mladší pozdravil přítomné a vysvětlil důvod setkání: výbor ho pověřil, aby se problematice, o níž psala BIS, věnoval. Proto na dnes sezval odborníky a autory učebnic, kteří se výuce moderních dějin věnují a ujal se konferencování.

Jak zdůraznil Václav Klaus, pořadí přednášejících stanovil dle abecedy. Přesto si nemohl vybrat lépe. Prof. PhDr. Petr Čornej, DrSc. totiž rozvinul zásadní dvě otázky, kvůli kterým byl svolán tento seminář, do dalších podotázek a celou problematiku krátce a výstižně charakterizoval.

Je výuka dějepisu hodnotově neutrální? Je výuka dějepisu prosovětská?

Nemůže být neutrální hodnotově, neboť žijeme v určité společnosti, která vyznává určité hodnoty - na určitých principech spočívá, my je máme sobě a neseme je s sebou po staletí a tisíciletí, nemůže se z nich vymanit, je to „naše DNA“.

Může být školní výuka neutrální politicky? Ano, měla by být, neměla by vycházet ze zájmu jakékoliv politické strany!

Může být neutrální nábožensky? Nejedná-li se o školu náboženskou, pak samozřejmě také.

A do tohoto padá poznámka BIS, která svou poznámku poskytuje pod čarou, všimněme si, to je záměrně, aby si jí každé všiml! BIS tím chtěla zahájit diskuzi, nebo kampaň, to se podařilo. Musím se přiznat (podotkl pan Čornej), že se mne dotkla osobně, podobně jako většina poctivých učitelů dějepisu – nemůže být totiž po roce 1989 ani slupku prosovětská – sedí tu se mnou spoluautoři učebnic, kteří potvrdí, že prioritou bylo přehodnotit dosavadní výklad, rozejít se s komunistickou ideologií, odpojit se od marxistické

teorie. Pořádaly se přednášky, semináře pro učitele. Pro některé nebylo lehké – tak rychle změnit názor, ale podařilo se. Prošli jsme náročným procesem

Jaké je poslání školního dějepisu? Jaká je jeho funkce?

Má být výchovným? Když je vše na škole výchovné? Má být kognitivní, nebo formativní? Myslím si, že dějepis by měl vychovávat ke kritickému myšlení – to je nejdůležitější, to za dějepis nemůže suplovat jiný předmět. Pak má samozřejmě další další funkce...

Moderní dějiny, ano, s tím byl vždy problém, už za Rakouska... Vždy bylo málo času na nejnovější látku, vždy to bylo na konci docházky. Je tu mj. problém malého odstupu, jsou různé interpretace, jsou tu pamětníci, polit. skupiny – vzniká střet; druhým problémem je, že nejnovější dějiny jsou v pohybu. Nemůžeme dějiny učit pozpátku od výsledku, ale podstata je chronologická.

Další problém: Jak vykládat neuzavřené konflikty? Třeba jugoslávská válka? Samotná EU je neuzavřená, trvá. Další problém – nejnovější dějiny jsou v procesu – Víme jaký bude výsledek?

Ovšem dějiny 20. století by měly dostat více prostoru, alespoň do roku 1989, nebo přelomu tisíciletí. Další potíž: protože je málo času a jsou zde uvedené problémy, mívají vy-
učující sklon k faktografii – na faktech nelze nic změnit.

Výuka není prosověská, zaznělo na semináři.

Tvrdím, že by tu sice měl být prostor pro dějiny 20. století, ale ne na úkor předchozích dějů, vždyť vycházíme z něčeho, co je dědictvím, které jsme povinni chránit.

Doufám, že dějepis zůstane svébytným předmětem, který nadále zůstane závislým na nezastupitelné práci učitele, který svým přístupem, vzděláním a charismatem se stane tím, kdo historickou zkušenost předá. Že dějepis nebude otloukánek.

Pan Klaus si dovilil zpochybnit pojem obecně užívaný pojem *kritické myšlení* – myšlení by mělo být samo o sobě kritické... nepotřebuje toto adjektivum.

Druhý přednášející Prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc. měl na jednu stranu těžkou pozici, ke slovům kolegy Čorneje není co dodat, na stranu druhou je spoluautorem učebnic, a tak se rozhodl konkretizoval Čornejovy myšlenky na příkladech, dokonce s sebou několik učebnic přinesl.

Důležitá poznámka k problematice: Zde přítomní historici jsme nestraníci, na univerzitách i práci na učebnicích jsme začali až po revoluci.

Jaké tedy mají být učebnice dějepisu?

Napišeme dějepis, kterého se děti nebudou bát, proto zvýrazníme vítězství – cesta českého národa je úspěšná, končí ukončení vlastnictvím svého státu – uvedení, kdo byl nositelem dějinnosti, to je zásadní! My. Můžeme být na to hrdi.

Jaký bude obsah učebnice? V roce 1993 se vrátilo české národní právo – česká státnost – učebnice mají hájit českou státnost.

Budou převažovat politické dějiny, nebo novinky, jako každodennost? Má se více zapojit historická antropologie? Ano, jde o to dostat do středu dějepis člověka. Proto se i jedna řada učebnic nazývá *Lidé v dějinách*.

Pan Hlavačka dále vysvětlil, jak se píší a lektorují učebnice. Kdo (které skupiny) hodnotí učebnici, než ji MŠMT schválí. Problém – vyhovět všem skupinám, které mají kontrolu...

Co je nejdůležitější, při tvorbě učebnice jsme byli absolutně svobodní, zodpovědní sami sobě – není vliv, nebo nějaká snaha nás ovlivňovat – nebyl a neexistoval.

Jako třetí dostal slovo Petr Pánek – předseda spolku PANT, spoluvůdce portálu *Moderní dějiny.cz*.

Petr Pánek nejprve zdůraznil, že nevystupuje ani jako učitel, ani jako historik, což je na stranu druhou dobře, neboť má odstup, prošel za dobu existence organizace mnoha semináři spolu s učiteli, zároveň ví mnohé o výuce moderních dějin díky fungování portálu.

Šel jsem sem se slovy, že výuka je neutrální. Ale není, je autorská. Autoři učebnic dávají něco ze sebe. Problémem je samo slovo, neutrální – k čemu? Není řeč o neutralitě, ale svobodě.

Autorský je i výklad a přístup učitele, nakolik učitel při výkladu promítne svůj názor a vlivy. Na kolik je jeho názor neutrální to je další otázka.

Nedá se paušalizovat, zda je výuka dějepis neutrální. Ale nikdy jsem se nesetkal, že by byla prosovětská. Setkal jsem se s některými názory, které mohou být prosovětské, např. ve výkladu o Stalinovi, o osvobození, ale ne že by to bylo řízeno a týkalo se to celku.

Je tu RVP, co se má žák naučit. Vezměme v patrnost, že v RVP není napsáno, jak se to má naučit.

Co se týče zprávy BIS, autoři by to mělo vysvětlit. Je to nešťastné, ale je dobře, že se učitelé o to zajímají. Vyšla i zpráva z BIS, forma omluvy, že kritická slova mnozí nepochopili. To je málo, protože se jedná o šlendrián, který uráží pedagogy a autory učebnic, k tomu nesmí docházet!

Výuka moderních dějin – co má výuka přinést? Nejde jen přidávat, pokud budeme přidávat, musíme někde škrtnat. Dnešní svět je jiný, než když jsme se my učili (měl na mysli dobu, kdy dnešní autoři chodili do školy). Dnes jsou jiné priority – dnes jde o to připravit žáka, aby byl schopen orientovat se v současném životě, jak v něm žít. Neměli bychom se dívat naším pohledem, ale pohledem žáka. Když žák projde školským systémem, jsme rádi, pokud si zapamatuje alespoň 20% znalostí. Dnešní studenti, ale i mnozí učitelé se nedokáží orientovat v dnešním světě, co se děje. Elementární znalost dějin 20. století je důležitá, abychom pochopili to, co se děje (např. migrace, volby v USA a chování prezidenta, stávky ve Francii apod.) Moderní dějiny mají problém, odráží stávající ekonomické a politické

zájmy – asi těžko se obejdeme bez témat 90. let, jakými jsou například politický systém dneška, privatizace apod. Musíme si uvědomovat souvislosti, proč dochází k apatii ve volbách, proč jsme schopni přijímat *fake news* o událostech 70. a 80. let, která kolují po sociálních sítích?

Musíme navýšit hodinovou výuku moderních dějin! Na odborných školách je jen hodina týdně v prvních dvou letech – to je málo!

Důležitá je mezipředmětová vazba, dějepis podporuje souvislosti, toleranci, zdravé (abych neřekl kritické) myšlení, vysvětluje příčiny, důsledky.

Na závěr ještě jeden problém. Nejsme ukotveni, nejsme sladění, týká se to pojmu ochrana hodnot. Co to je?

Konferenciér Václav Klaus zpochybnil, že žijeme v *jiné době* a zda máme ubírat látku.

Na závěr dostal slovo Prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D., který si připravil k tématu semináře několik krátkých historických zamyšlení.

Mikoláš Aleš nakreslil kozáka, jak pije z Vltavy pod Pražským hradem. U výjevu je napsáno, že dobře nebude, dokud se kozákův kůň nenapije z Vltavy. Chtěl přítomným obrázek ukázat, ale neexistuje, traduje se, že existuje, ale je to *fake news* z doby předinternetové!

Jaké mají obyvatelé země zkušenosti s Rusy? V polovině 18. století se o Rusech psalo jako o barbaři v kůži. Přitom válek se účastnili elitní gardy – obraz se opravil, šlo o běžné lidi, akorát vypili více kořalky.

Dále během Napoleonských válek poznali naši lidé, že nejsou jen elitní gardy. V době obrození viděli v ruské armádě milionové vojsko, vojsko bratrů, kteří porazili Francouze. Zároveň ze slov obyčejných vojáků poznali Češi zbědovanost ruských vojáků, kteří v některých případech opravdu čili jako polozvířata v neustálé obavě z velitelů.

V české společnosti 19. století existovalo dvojí Rusko – ideální, bohatýrské, Rusko Dostojevského – takové Rusko obdivovali i Němci, Francouzi. Na straně Rusko zbědované a trpící. Všichni přítomní jistě znají Palackého myšlenky, nemá cenu rozebírat, jak se jeho obavy naplnily ve 20. století.

Za zmínku stojí rok 1867 a opěvovaná pouť do Ruska. Řekněme si na rovinu, že s ohledem k dalšímu vývoji neměla význam.

O Rusko jako spojenci však nehovoří politikové, ale píšící o něm spisovatelé. Jako Svatopluk Čech v díle *Slavia*. I Masaryk byl rusofil, ale uvědomoval si problematiku, kterou znal od ruských spisovatelů. Mocnou víru v Rusko si uchoval jen Karel Kramář – ale to nebylo smrtelné rusofilství. Jeho obdiv byl vyvažován těmi, kdo situaci v Rusku prožili na vlastní kůži legionáři, nebo např. Karel Havlíček Borovský, nebo již zmiňovaný T. G. Masaryk.

Horší frustrace přišla po II. světové válce. Československo mělo být mostem mezi Západem a SSSR, po mostě měla probíhat oboustranná komunikace – ruská duchovnost by měla proudit na západ a západní demokracie na východ – i Beneš myšlenku mostu krátce věřil, ukázalo se, že to je nesmysl.

Dnešní učebnice jsou neutrální – ale ne objektivní, nedosáhneme objektivitu, přiblížíme se jí, musíme se postavit na jednu, nebo na druhou stranu. Vždy jde o interpretaci několika faktů z mnoha, mezi minulostí a budoucností. Pokud by vznikl (čistě teoreticky, protože je to nemožné) neutrální dějepis – byl by o ničem a pro nikoho. Musíme si uvědomit svůj postoj.

Prosovětská výuka? Nikdo nebyl na všech hodinách dějepisu v republice, ale budoucí učitelé v tom vychovávaní nejsou! Pokud mohu hovořit za obsah učebnic, všude je například uveden zločinný stalinský režim, vstupu vojsk v roce 1968 se říká invaze!

V dějepise o rusofilství hovořit nemůžeme, maximálně v hodinách literatury, kde je ho možno více.

A ještě ke starším dějinám, není možné je vypustit, dějiny 20. století nebudeme schopni pochopit bez pochopení událostí předcházejících.

Debaty

Přítomný poslanec Jiří Mihola vyzdvihl, že tu sedí elita a zeptal se, zda nemůže jít výuka jiným směrem? Prof. Čornej odpověděl, že někdy jsme svědky přelétání ode zdi ke zdi (např. v husitství, podobně v době baroka), což je problém – společnost se vždy dostávala na dějiny pohledem očima vítězů, proto se to vzájemně vracelo. To není dobře, měli bychom mít stejný respekt k Mistru Janu Husovi i ke svatému Václavovi – respektovat hodnoty někoho druhého. V Německu se například nezpochybňuje Luther, my se snažíme zpochybňovat Husa – přitom otevřel reformaci dveře, často nechápeme evropské souvislosti.

Učebnice – můžeme definovat, že bude jedno datum na kapitolu – není to málo? Redaktorka mi doplnila data do jedné z učebnic, není možné to úplně redukovat. Souhlasím, data jsou jako vzorečky, ale žák nesmí být zasypán a zahlcen.

Chronologie – vynechání – od 90. let říkám, zbytečně dlouho se učí právě a starověk, ano, ale ne vynechat. Omezit děje na civilizační a kulturní, ne politické dějiny, které nesouvisí s dnešní dobou.

Profesor Hlavačka připomněl další zajímavé téma, se kterým pracují delší čas revizní komise, zda není na čase vymezit vypustit cykličnost výuky, konkrétně – ZŠ versus SŠ. Proč brát vše znovu? Hledat kompromis – omezit cykličnost ve prospěch moderních dějin.

Poslanec Marek Výborný připomněl, že oba s kolegou Miholou jsou učitelé dějepisu. Připomněl (ale nejmenoval) jedno pražské gymnázium, kde dějepis začínal 20. stoletím.

Pánek souhlasil a dodal, že je tu i prostor propojovat velké dějiny s regionálními.

Vlnas byl naopak skeptik, nezačínat dějinami 20. století. Nelze učit dějiny odzadu. Nedá se pak pochopit, jak velké dějiny ovlivňovaly naše prostředí.

Poslanec Zahradil připomněl, že názory *od zdi ke zdi* dělají politici a novináři, ne dějepisci. Je špatné, když se s komunistickou lží se vypořádáme s jakousi antilží, která bude o 180% otočena.

Bylo by na místě, aby se odborníci více ozvali, nebo to nechat odplynout?

Čornej: To je velký problém mediálního světa a tím je naléhavější. Mediálnímu světu jde o senzace. To zaujme čtenáře.

Hlavačka: úkolem přinést nové pohledy – třeba dějiny podnikání, firmy přežijí všechno, ale ne ideologický postup proti malým podnikům. Měli bychom více používat pojem rodinná firma, na západě běžný. Je tu i aktualizací úkol dějepisu. Škola by měla naučit k samostatnému myšlení, umět si udělat rešerši, udělat si obrázek o události.

Pánek: Nutno rozlišit celospolečenské povědomí versus vzdělávání. Ve veřejnosti se manipuluje s názorem.

Volný přepis P. Martinovský. Poznámka: Pokud došlo při přepisu k úpravě některé z myšlenek, autor se omlouvá, nijakým způsobem nechtěl zpochybnit smysl výpovědi přednášejících, kterých si váží.

FAŠISMUS - Varování

Právnická fakulta UK Praha 11. března 2019

Kdybych bývala přišla na svět jindy a jinde, tuto knihu bych nenapsala. Obyvatelé českých zemí se ve dvacátém století střetli s fašismem v jeho vrcholné fázi, nejprve zleva, pak zprava. Cena, již zaplatili, byla nezměrná. Přesto českou tradici mimo jiné charakterizuje víra v konečné vítězství pravdy. (z autorčiny předmluvy k českému vydání)

S počátkem jara se na pultech českých knihkupectví objevila kniha Madelaine Albrightové Fašismus s podtitulem Varování. Knihu vydalo nakladatelství Argo. Autorka přijela knihu představit. Setkala se svými čtenáři v aule Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Bývalou ministryni zahraničí a českou rodačku během podvečerního povídání zpovídal Michal Žantovský, bývalý vyslanec v USA.

Slovo fašismus má trochu jiný význam v Evropě a v USA, kde má výrazně širší význam. Toto naznačil pan Žantovský posluchačům, aby si byli vědomi, co vše od obsahu knihy můžeme očekávat. Americká autorka souhlasila, ano, v USA se fašismus běžně používá nejen pro označení režimu Mussoliniho, ale i Hitlerova. Pod fašismus by se vešel i komunismus, neboť například také přichází v těžké chvíli, v krizi. Zneužívá nálad ve společnosti, názorově a ekonomicky rozdělené země atd. Fašismus nehledá filozofii, neptá se, hledá jednoduché odpovědi, hesla, která nabízí lidem.

Žantovský přečetl motto knihy: *Každá doba má svůj fašismus*, což je citát italského židovského chemika a spisovatele Prima Leviho. To je ten důvod, proč jsem knihu napsala, pravila paní Madelaine. Prožíváme globalizaci, lidé nevědí, co jsou. Chybí jim identita, patriotismus – pozor, nezaměňujeme patriotismus s nacionalismem! Používáme různé technologie, které posloucháme a nepřemýšlíme o nich. Sleduji nefungující politické strany. Dochází k rozpadu společnosti. Mám pocit, že lidé někdy čekají na někoho, kdo to spraví. Lidé se stávají sobci. Nezajímají se o jiné. Ale měli bychom si uvědomit, že být *Number One* je blbost! Fašismus nemůžeme vyjmout, je zakořeněn.

Ano, potvrdil Žantovský, například v komunismu napomáhali sami komunisté rozporu, když hlásali boj mezi třídami.

Albrightová uvedla příklad z Venezuely. Hugo Chávez byl zvolen, protože měl program pro lidi. Měl dobré nápady. Ale zapomněl na ně a stal se diktátorem.

Když byla řeč o zahraničí, navázal Žantovský otázkou na současné Rusko.

Autorka knihy pokývala hlavou. Problém je v tom, že Putin má slabou kartu. Ale hraje silně. Oproti tomu současné Spojené státy mají sice silnou kartu, ale hrají slabě. Putin, který má doma velkou podporu, stále chce dostat Rusko do střední Evropy. Proto vede hybridní válku s informacemi, ovládá propagandu. Byl v KGB, to si musíme uvědomit! Jako pojistku pro střední Evropu vidí bývalá ministryně zahraničí funkční Visegrádskou smlouvu.

Paní Albrightová, která začala hovořit česky, ale přešla do angličtiny, aby *nezněla jako blbá* (což jsou její slova), se kvůli vysílání

v ČT musela vrátit do češtiny, připustila, že je optimistkou, která má velké starosti. Řekla, že bychom se měli učit od mladých lidí, kteří vidí svět jinak.

V diskuzi s posluchači zaznělo několik dalších zajímavých nápadů a postřehů. Dozvěděla se, že premiér Babiš daroval prezidentu Trumpovi pistoli ráže 9mm s nápisem „Pravda vítězí“ vyraženým na hlavni. Tuto informaci okomentovala slovy, že až se vrátí, řekne těm povolaným, že to byl blbý dárek.

V dotazech na současný svět připustila, že dříve byly USA u většiny akcí ve světě, ale dnes se svět organizuje bez USA, což je špatně.

Jako jindy, i tentokrát si stála za bombardováním v bývalé Jugoslávii. Byla to sice tragédie, ale nutná.

V případě KLDR zdůraznila, že je dobré, že se s režimem vede dialog. Lepší je s nimi mluvit, než je nechat něco provést.

V případě Evropy ji zaujal dotaz na Evropu za 50 let. Prohlásila, že věří, že se Evropané budou neustále dívat do 20. století a že udrží demokracii. Brexit označila jako nemoudré rozhodnutí. Věř, že Evropu udrží pohromadě vzdělání lidí. Lidé, kteří se budou zajímat o média, budou diskutovat i s těmi, kdo s nimi nesouhlasí. Lidé, kteří se nebudou bát aktivní politiky.

Pozn. autora: Premiér Babiš věnoval prezidentu Trumpovi pistoli slavného modelu CZ 75 z edice Republika vydané ke stoletému výročí od založení Československa. Bylo jich vyrobeno jen sto, a vyjdou na necelých dvě stě tisíc korun. Model CZ 75 B ráže 9 mm Luger má rám vyzdobený linkami z 24karátového zlata. Jednu stranu závěru zbraně zdobí nápis

M. Žantovský uváděl M. Albrightovou

v retro fontu „Pravda vítězí“, druhou letopočty „1918-2018“. Každý kus ze série Republika má jako výrobní číslo jeden rok z období od vzniku samostatného státu Čechů s Slováků. Ten, který Babiš předal americkému prezidentovi, podle médií nese označení CSR-1946 a odkazuje tedy i na Trumpův rok narození.

Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/babis-trump-navsteva-usa-pistole.A190307_153438_zahranicni_kuce

ZAPOMENUTÁ VÁLKA? EVROPA MEZI BERLÍNEM A MOSKVOU

Knihovna Václava Havla 22. srpna 2019

V podvečer výročí 80 let od podpisu paktu Ribbentrop – Molotov se v Knihovně Václava Havla sešla trojice historiků. Za ruskou stranu přijel diskutovat Andrej Zubov, spoluautor monumentálních *Dějin Ruska ve 20. století*. Německou stranu reprezentovala Tatjana Tönsmeier z univerzity ve Wuppertalu, specializující se na dějiny území okupovaných Třetí říší během války. Třetím historikem byl Andrzej Nowak z Jagellonské univerzity v Krakově, přední znalec dějin východní Evropy. V současné době postupně vydává mnohosvazkové *Dějiny Polska*. Trojici prováděl večerem Michal Žantovský.

První si vzal slovo A. Zubov. Připustil, že svým podpisem převzal Kreml zodpovědnost za následující válečné běsnění a za holokaust. Tvrdit opak, například že pakt oddálil válku, je nesmysl. Co však vedlo Stalina k podpisu? Jediné – získat další území, rozšířit sféru vlivu do Evropy. Věřil, že smlouvou rozváže ruce Hitlerovi na západě, kde dojde ke zničující válce a Rudá armáda pak snadno doputuje k břehům kanálu La Manche.

Paní Tatjana souhlasila se soudem, že se jedná o velký zločin. Nicméně nevidí v paktu tak zásadní událost, myslí si, že by došlo k jiné události, která by přinesla obdobný vývoj.

Nowak se zamyslel poněkud šířeji: Pakt je filozofie mocných, kteří si mohou dělat cokoli. Polsku se vrátily události roku 1938, kdy se jeho vojáci účastnili dělení Československa, to byla chyba! Měli bychom se z této události poučit, nemělo by docházet k podobným záležitostem, kdy si silnější dělají, co chtějí. Citoval nedávný projev prezidenta Putina v německé televizi, Putin údajně řekl, že Rusové a Němci měli právo odebrat svobodu národům, kterým ji po skončení první světové války dali!

Michal Žantovský se podívil, že dohoda o dělení Polska a sféře vlivu byla sice tajná, nicméně už 25. srpna se v *New York Times* o jejím obsahu psalo. Nemělo se nějak reagovat? Jak to, že se vše tak rychle vědělo?

Zubov nejprve upřesnil podrobnosti: Gdaňsko bylo předmětem debat již dříve. Stalinova chuť po dalším území je také známa. Oproti tomu je patrná německá snaha o Pobaltí, dlouhodobou sféru jejich vlivu. Jenže se jako nový předmět „obchodního“ zájmu objevuje Polsko, málokdo ví, že část východního Polska koupil Stalin za 7 milionů dolarů. Najednou se situace pobaltských států přehodnotila. Německo bylo ještě slabé. Stalin to věděl, a proto chtěl více. Radostně pak bušil pěstmi do zdi a křičel, že nyní bude Evropa jeho.

A Němci mu obchod nabízeli. Britové a Francouzi ne. Po Němcích chtěl i Turecko, ale to Němci nedali. Nabídlí mu místo Německa Indii.

Paní Tatjana opět vesměs souhlasí, v Německu je patrna dlouhodobá příprava na válku. Hitler byl válkou posedlý. Každý prostředek mu byl dobrý.

Andrzej Nowak se vrátil k Žantovského otázkám. Hned druhý den informoval německý překladatel americkou rozvědku. Domnívá se, že v srpnu už ničemu nešlo zastavit. Hra již byla rozehrána. Spojily se dvě podobné ideologie, dva vůdci s obrovským potenciálem. Sami nebezpeční nebyli, avšak spolu... Reagovat na Hitlera se mělo již když obsadil Porýní. Polsko prý tenkrát vybízelo Francii k akci. Západ však nereagoval, tím pádem nese zodpovědnost za další vývoj.

Michal Žantovský si udělal poznámku během zmínky o částce 7 milionů dolarů, vzpomněl si, že za stejnou částku prodalo Rusko Aljašku Spojeným státům. Je to nějaká jednotná, pevně daná suma?

Zubov se usmál: Ne, například Petr Veliký koupil od Švédů Estonsko za 30 000.

Především A. Novák se vrátil k další problematice, jakési nestabilní střední Evropě. Za příklad mu posloužil vztah mezi Československem a Polskem. V Československu byl údajně svým protipolským postojem znám prezident Beneš. Nicméně i na polské straně existují známky názoru, že s Československem nelze spolupracovat. Kdybychom spolupracovali, jistě bychom omezili vliv Německa. Paní Tönsmeyerová potvrdila myšlenku nestabilní střední Evropy, hned naznačila příčinu: celý nestabilní systém vyšel z politiky síly a slabosti. To byla chyba, na kterou bychom měli myslet i v dnešní době, aby se situace neopakovala. Ano, souhlasil Zubov, jenže zatím máme štěstí, protože Putin zatím nemá v Evropě „Hitlera“. Zároveň máme štěstí, že po druhé světové válce nebyla podepsána „Versailleská dohoda“. V ní hledejme počátky nestability a všeho dalšího, co se odehrálo. To nebyla demokratická dohoda. Signatáři jsou nositeli kolektivní viny.

Byla tam velká problematická ujednání: kontribuce, ztráty území. Potrestat někoho tak, že ho učiníme neschopným, to je také špatně. Tento trest, pocit méněcennosti pak sjednotil Němce.

Nicméně, jak připomněla německá historička, především malé státy vidí „Versailleskou smlouvu“ jinak, jako cosi, co jim přineslo svobodu. A na to nezapomínejme!

Existuje však i jiný pohled na na pakt Ribbentrop – Molotov . Zatímco Západ vidí v paktu oddálení války, proto nikdo nezasáhl, Stalin v něm vidí konečné vítězství Kominterny. Byl přesvědčen, že přijde velká revoluce. Jako Rus pravil, že ruský národ neměl dovolit bolševikům vládnout. Neměli věřit Stalinovi!

V diskuzi se jeden z přítomných přeptal na „Pakt čtyřech“, v originále „Four-Power Pact“. A jestli je pravda, že v 30. letech obchodovaly Spojené státy se SSSR, proč po podpisu paktu nějak USA nesankcionovaly Sovětský svaz?

Pan Nowak potvrdil existenci „Four-Power paktu“, podepsaly ho Británie, Francie, Německo a Itálie (Zatímco o paktu hovoří jazykové mutace německé, britské, italské i ruské wikipedie, italská, ale i česká o něm mlčí – pozn. PM.). Jednalo se o koncepci velkých říší

(to je také špatná koncepce na úkor slabších), jenže musíme mít na paměti, že v letech 1933 až 1934 ještě nebyl Hitler tím, kým se stane. Nestály koncentrační tábory.

Co se týče obchodování Američanů se Sověty, musíme si uvědomit, že šlo v prvním případě o byznys. Nicméně americký antikomunismus dal o sobě vědět v momentě, kdy SSSR zaútočil na Finsko. Američané agresí odsoudili. Finsko bylo v USA známo jako čestná země, která splatila své dluhy. Američané jasně řekli: Stojíme za Finskem! Jenže po Pearl Harbor museli se Sověty spolupracovat! Zubov si dovolil menší komentář, je tu rozdíl! Zatímco USA nikdy neoznačily Sovětský svaz jako spojence, Británie ano. Američané říkali „kolegové v boji“.

Další dotaz: Proč Němci porušili pakt?

Kvůli Finsku. Hitler si po té, co Sověti neporazili Finy, uvědomil, že se Stalina bát nemusí. Rychle se vrátil k plánu zničit Stalinův režim. Respektive odsunout Stalina dál na východ. Získat Archangelsk a dál nechat zemi Stalinovi. Jenomže otevření druhé fronty bylo něco, čeho se báli němečtí generálové. Co se týče Stalina, tak ani on si už nebyl tak jistý. Fascinovala ho německá rychlost. Nečekal, že Francie padne za 5 týdnů, předpokládal, že se bude bránit 5 let.

Zajímavé shrnutí přednesla německá historička. Pakt nelze chápat jako běžné geopolitické soupeření. Je v něm obsažen střet ideologií, který vytváří prostor pro genocidní politiku. Toho bychom se měli napříště vyvarovat.

ZAHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

UČÍME SE Z MINULOSTI:

JAK ZPROSTŘEDKOVÁVAT HISTORICKÁ TÉMATA V OBČANSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ

Postupim 1. - 6. června 2019

Organizace EUTIS, o.p.s. ve spolupráci se Spolkem Politických vězňů.cz a BBAG (Postupim) připravila pro učitele a pracovníky s mládeží projekt *Učíme se z minulosti: Jak zprostředkovávat historická témata v občanském vzdělávání* o tragických událostech 20. století a okolnostech vzniku totalitních režimů. První setkání proběhlo v Postupimi (1. 4. – 6. 4. 2019) a druhé se uskuteční v Božím Daru a v Jáchymově na přelomu září a října. První částí projektu jsem se zúčastnila i já.

Pod vedením zkušených expertů zde účastníci z České republiky a Německa sledovali ukázky konkrétních metod práce přímo na místech paměti, diskutovali a sdíleli své zkušenosti z praxe. Účastníci se po absolvování druhé části projektu v Jáchymově budou podílet na vytvoření inovativní příručky o místech paměti spojených s totalitní minulostí, která bude poté v tištěné i v on-line podobě v českém, německém a anglickém jazyce k dispozici jak účastníkům projektu, tak dalším pracovníkům s mládeží i široké veřejnosti.

Součástí programu v Německu byly návštěvy těchto míst: Gedenkstätte Hohen-schö-nhausen (Berlín), Glienicker Brücke, Tränenpalast (Berlín), Gedenkstätte Lindenstraße (Po-stupim), Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen (Orani-enburg), Gedenk- und Begegnungsstätte Leis-tikowstraße (Postupim). Jednalo se vesměs o budovy spojené jak s perzekucí v době 2. světové války, tak zejména s následným plynulým využitím objektů k potla-čení odpůrců komunistického

Účastníci projektu EUTIS, druhá zleva autorka textu.

režimu v bývalé NDR. Často nešlo o aktivní odpůrce, ale jen o nespokojené chycené uprchlíky, kteří si přáli odejít přes hranice a žít důstojnější život. Mnohé objekty pak využila i KGB. Nacházejí se v bezprostředním okolí obytných budov a škol, dnes slouží jako mu-zea, často v původní podobě. Nebylo to veselé téma, ale je nutné, aby mladí o těchto ne-dávných dějinách věděli a vážili si doby, ve které žijí. Dojemné bylo i setkání s pamětníky, paní se podařilo přeplavat vodní plochu a pouze „v plavkách“ požádat o azyl a začít novou etapu ne zcela jednoduchého života. Pamětník strávil několik měsíců ve vězení za pomoc emigrantům. Samotný seminář měl základnu v prostorách, kde dříve byli ubytováni totálně nasazení za 2. světové války. Dnes je zde komunitní středisko pro začleňování uprchlíků, kterým nabízejí kurzy němčiny a různé programy. To jsou paradoxy! Celý projekt byl zamě-řen na dějiny NDR a utrpení obyvatel, dle mého vina Němců za rozpoutání 2. světové války a následky prohry byla zcela upozadněna, ale chápu, že je lépe se stavět do pozice oběti než viníka, navíc mladá generace viníkem jistě není. Projekt byl pro mě přínosný i proto, že jsem shodou okolností jela za 2 měsíce se studenty na plánovanou historickou exkurzi po stejné trase. Pro zájemce je podrobnější informace na adrese

<https://eutis.cz/prvni-seminar-projektu-ucime-se-z-minulosti-je-uspesne-za-nami/>.

Martina Kalčíková, Brno

NÁPADY Z HODIN

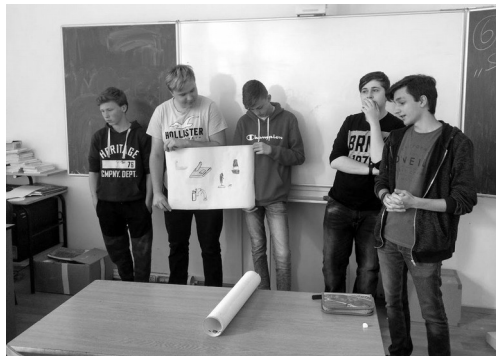
POMNÍK MILADY HORÁKOVÉ 2

Benedikt Pinc

V posledních metodických listech *Jsou osmičky náš osud?* jsem zveřejnil projekt, během kterého jsem se žáky navštěvoval pražské pomníky věnované Miladě Horákové.

jednoho ze žáků, že mu ...bílý mramorový oblázek spíše připomíná vajíčko. A vajíčko je život. A ty okolní balvany, nacismus a komunismus to vajíčko drtí.

Myslím si, že na devátáka, u kterého na vysvědčení převažují dostatečné známky, je to úžasný závěr. Pokud si takovou informaci odnese z hodin věnovaných moderním dějinám, mohl bych být spokojen.

Prezentace jedné ze skupin

Nicméně jsem tady projekt neskončil a ještě jsme věnovali čas zhotovení myšlenkových map. Skupiny zhodnotily práci s pomníky a měly za úkol v prezentaci uplatnit informace o Miladě Horákové (respektive o obětech komunismu), které získaly během práce. Skupiny si měly uvědomit vazbu pomníku na diváka, který k uměleckému dílu přistoupí s určitou historickou informací.

Sice jsem nechal skupiny vzniknout samostatně, přesto jsem při vzniku skupin nahlížel, aby nevznikly

nějakým způsobem výrazně odlišné skupiny. Což se mi sice úplně nepodařilo, vznikla jedna slabší skupina, která sice hýřila zajímavými nápady a postřehy, avšak nebyla schopná prezentace. U ostatních skupin se podařilo, že v každé byl někdo, kdo se účastnil jiného projektu. Konkrétně se jednalo o žáky zapojené do projektu *Příběhy našich sousedů*. Všichni zmínění byli „tahouny“ ve svých skupinách. Jinými slovy uplatnili postupy a zkušenosti, které nabyli při jiné záležitosti, během práce ve škole.

I s tímto jevem jsem mohl být spokojen.

JEDNOTA NIC NEZNAMENÁ

práce s textem

Využitelnost:	reflexe totalitních států, nacionalismu
Cíl:	poukázat na fakt, že když si žáci spojují projevy nacionalismu čistě a prvoplánovitě jen s Hitlerem (nacistickým Německem), do pouští se stejného schematismu jako toto hnutí zopakovat učivo moderních dějin dějiny Austrálie
Mezipředmětové vztahy:	výchova k občanství
Časová dotace:	5 – 10 minut
Pomůcky:	textová ukázka (MacIntyre, Stuart: Dějiny Austrálie. Praha 2013, s. 108)

Postup:

1. Žákům promítnu tento text:

Jednota nic neznamená, pokud to neznamená jednu rasu. Jediná rasa umožňuje nejen to, že se lidé mohou mísit, vstupovat do manželství a spolčovat se, aniž by jedna strana ponižovala druhou, ale předpokládá i rasu inspirovanou stejnými ideály, toužící po dosažení stejných ideálů, tvořenou lidmi majícími obecně řečeno stejný charakter, způsob myšlení...

2. Vyzvu žáky, aby doplnili název státu. Svůj názor musí podložit argumenty, proč by to mohl být daný stát a v jaké době.

Poznámka k textu:

Jedná se o slova Alfreda Deakina, člena federální Australské strany práce, pozdějšího premiéra. Vybraný text zazněl v debatě o zákoně směřujícím k omezení přistěhovalectví v roce 1901. Ustanovující federace Australské strany práce přijala „Bílou Austrálii“ za svůj prvořadý cíl. Zmiňovaná „Bílá Austrálie“ nebyla cílem federace, ale spíše základní podmínkou idealizovaného národa. Zároveň nutno zmínit oprávněnou obavu ze „žlutého nebezpečí“, které představovalo především Japonsko (i když se promítalo do postoje ke všem asijským zemím na sever od Austrálie). V době 2. světové války tato obava vyvrcholila, když Japonci bombardovali australské území. Obrat ve výše uvedených myšlenkách nastal v případě náhledu na přistěhovance po druhé světové válce, v případě „žlutého nebezpečí“ až po válce ve Vietnamu. Dnes je Austrálie členem ASEAN – Sdružení národů jihovýchodní Asie!

Poznámka k aktivitám:

Původně jsem text uvedl v době, kdy jsme v deváté třídě probírali druhou světovou válku a o to více žáci chtěli doplnit slovo Německo.

Později jsem text použil během opakování celkového opakování dějin 20. století. Jednou jsem text použil v 9. třídě v hodinách slohu – za účelem mluvního cvičení, argumentace, zároveň se snahou vytvořit prostředí pro diskuzi. Což se podařilo.

Pokud se text použije na konci 9. střídy, nebo později, žák má více možností argumentovat. Vedle evropských států typu Itálie, Španělsko (které mohou zaznít i během aktivity v době probírání druhé světové války), se vytváří prostor pro použití znalostí o vývoji některých asijských a afrických států.

Krátká ukázka má však ještě jeden efekt, žáci se začnou zajímat o dějiny Austrálie, o kterých jinak moc neví. Dobře se pak dá pracovat s australskými protijaponskými válečnými letáky.

LITERATURA

HELENA MANDELOVÁ: MŮJ TÁTA JOSEF KAFKA - LITOGRAF, FOTOGRAF, NEZNÁMÝ HRDINA A OBRANA NÁRODA. Vydala vlastním nákladem Helena Mandelová, 2018.

Nedávno se mi dostala do ruky nová knížka paní PaedR. Heleny Mandelové, zkladatelky Asociace učitelů dějepisu. Jedná se o příběh jejího tatínka popraveného za odbojovou činnost během 2. světové války. Text je psán čtivě a navíc je proložen dobovými fotografiemi a dokumenty, korespondencí mezi rodiči i prvními psaníčky malé Helenky. Zajímavé jsou také náčrtý zlepšovacích návrhů a vynálezů, které vymýšlel autorčin otec navzdory tělu i ducha ubíjejícímu věznění.

Autorka zpočátku popisuje historii svých předků i mladé rodiny v poměrně klidných předválečných letech. Tato nadějná doba končí rozpínavostí německých nacistů a jejich vpádem na naše území. Co zbylo z Československa? Slovenský štát. Protektorát Čechy a Morava. Ne všichni se hodlali s nacistickým útlakem smířit, proto se zapojili do odboje. K těmto odvážlivcům patřil i autorčin tatínek Josef Kafka, o jehož osudech na základě četných archivních i soukromých materiálů pojednává ve své knize. Líčí zde obětavou odbojovou činnost otce - přes jeho uvěznění v roce 1940, až k jeho popravě v roce 1943 v Berlíně - Plötzensee. Působivé vzpomínky a ukázky z archivních dokumentů dokazují, jak samozřejmě se fotograf a litograf z Nuslí dal do služeb odboje, aniž přemýšlel o hrozícím trestu. Považoval své zapojení spolu s ostatními členy Obrany národa např. plk. Berkou, kpt. Černým či plk. Mašínem za povinnost. Protektorát neprotektorát. Vytváření fotografií na falešné dokumenty, padělaná razítka, práce proti Říši, to vše dostalo statečného Josefa Kafku spolu se spolupracovníky do hledáčku gestapa, které ho za to 13. 6. 1940 zatklo. Trvalo dlouhou dobu, až do roku 1942, než byl spolu s ostatními odbojáři odsouzen „jménem německého lidu“ k trestu smrti, který byl vykonán v Berlíně – Plötzensee dne 9. července 1943. Tři roky výslechů, věznění, nemocí – tj. duševního i tělesného utrpení, snášel Josef Kafka statečně, jak o tom svědčí korespondence s rodinou z let 1940 – 43. Korespondence plná starostí, lásky i nadějí ve spravedlnost a život na svobodě. Tíživá válečná doba na čtenáře dolehne zejména ze srdečných bezelstných řádek malé Helušky, která se těšila na opětovné setkání s milým tatínkem. Maminčina láskyplná optimistická věcnost a prostá dětská víra v dobrý konec dotvářejí důvěryhodné svědectví o životě a hrůze za války.

Příběh o statečném člověku Josefu Kafkovi začíná kapitolou univ. profesora Roberta Kvačka „Zamyšlení historika“, který o jeho smrti píše slovy: „...ochudila českou národní společnost o tvůrčí osobnost, o jednoho z těch, kteří vytvářeli její elitu, sice skromného původu, ale jedinečnou prací, postoji, charakterem.“ Závěr patří kapitole nazvané Helenou Mandelovou „Rozloučení“. Zamýšlí se v ní „co by se s tátou stalo, kdyby věznění přežil. Asi by se také ocitl mezi těmi, kdo byli perseklováni a souzeni. Ale jistě by byl silný tak, jako v nacistických věznicích... Čím jsem starší, tím víc si uvědomuji, jak krátký byl jeho život – co se mu za tu dobu podařilo, co dobrého vykonal, kolika lidem pomohl a jak obdivuhodně vlastním přičiněním zvládal nejrůznější překážky a svízele.“

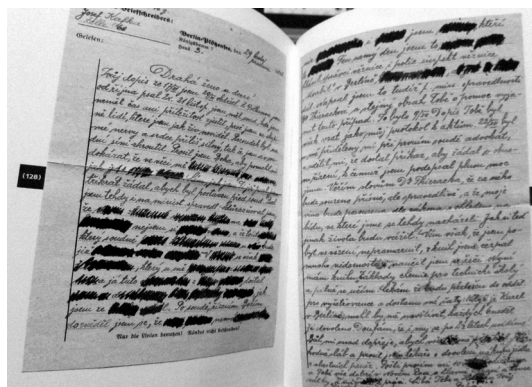
Předposlední část nazvaná „Dovětek – osudy poválečné“ stručně zachycuje životy rodin odbojářů a vztah k poválečnému odkazu hrdinů. Velkých hrdinů i hrdinů všedního dne. Je to svědectví o naší společnosti, která se nechovala po 2. světové válce ke svým hrdinům

vždy slušně - snad za to mohla závist, nenávisť, zaslepenost. Naštěstí tu bylo a je dost slušných lidí, kteří na hrdinství předků nezapomněli. Přijďme se k nim, nezapomínejme.

Kniha Heleny Mandelové „Můj táta Josef Kafka“ je podle mne čtivá a podnětná, může se totiž stát inspirací pro pátrání po osudech členů vlastní rodiny, může být dokonce vhodným doplněním hodin dějepisu. Probudí hrdost. Vlastenectví.

Lada Boháčová, Gymnázium Nad Alejí, Praha 6

HELENA MANDELOVÁ: MŮJ TÁTA JOSEF KAFKA. LITOGRAF, FOTOGRAF, NEZNÁMÝ HRDINA A OBRANA NÁRODA Praha 2018, ISBN 978-80-270-4142-8.

Paní Mandelová shromáždila ve své knize o otci obrovské množství dobovým materiálů.

Vstupní kapitoly zpracovávají historii rodu a poté vlastní životní osudy litografa a fotografa J. Kafky, doprovázené bohatým fotografickým materiálem, zpracované na základě jak dochovaných rodinných dokumentů, tak později i prvních vzpomínek autorky. Rok 1939 a německá okupace českých zemí zcela změnila životní cesty J. Kafky i jeho rodiny. 44letý litograf se dal do služeb vznikající vojenské odbojové organizace Obrana národa. Jeho boj proti nacistům, v němž uplatnil zkušenosti ze svého oboru přípravou falešných dokumentů a dalších materiálů pro příslušníky této organizace, však okupačnímu aparátu nezůstal utajen: 13. června 1940 jej zatkl gestapo. Následovaly výslechy, soudní proces, který skončil rozsudkem trest smrti a po bezvýsledných žádostech o milost poprava 9. července 1943 ve věznici v Berlíně-Plötzensee.

Po stručném souhrnu faktů následuje v knize „řeč dokumentů“, neboť autorka se nespolehla ani jen na své vzpomínky či na rodinný archiv, ale hledala dále v příslušných archivech, zejména ve Vojenském historickém archivu v Praze, kde jsou uloženy spisy oddělení 255 ministerstva národní obrany, jež vydávalo na základě zákona 255/46 Sb. osvědčení o účasti na národním boji za osvobození. Ty představují nenahraditelný a někdy také jediný

Historici zabývající se dějinami našeho protinacistického boje za druhé světové války často jen se zatnutými zuby hledí na to, jak leckdy zcela nenávratně mizí památky na tuto kapitolu našich národních dějin, uchovávané v rodinách aktérů tohoto zápasu. Výměna generací je bohužel nezřídkadla doprovázena likvidací této dokumentace, která už někdy mladé generaci nic neříká. Není třeba zdůrazňovat, o jak velké ztráty tady jde.

Tím více musí srdce historika zaplesat nad knihou Heleny Mandelové o jejím otci Josefu Kafkovi.

zdroj informací zejména o příslušnících domácího odboje a politických vězňích v období 2. světové války. Materiály pak doplnila dokumenty z Národního archivu, který uchovává spisy německého fondu Reichsjustizministerium, týkající se procesů s odpůrci nacistického pořádku. Mandelová však nezůstala jen u vzpomínek na svého otce, ale věnovala pozornost i jeho spolubojovníkům, s nimiž stanul před soudem a jejichž činnost je zdokumentována vedle vzpomínek zejména publikovaným rozsudkem nad celou skupinou z 21. listopadu 1942 a jeho obsáhlým zdůvodněním.

Významnou součástí je pak korespondence uvězněného otce s rodinou, kterou Robert Kvaček ve svém vstupním „zamyšlení historikově“ nad knihou právem považuje za nejcennější. Nejcennější proto, že odráží složitou situaci, danou německou cenzurou, které se pisatelé z obou stran museli přizpůsobit. I přesto se však manželé dokázali navzájem povzbuzovat k překonání útrap a v důvěře v opětovné shledání a korespondence dává nahlédnout do hloubky jejich vztahu i do odhodlání J. Kafky, který tváří tvář smrti dokázal také vymyslet a přinést řadu patentů a objevů v oblasti promítací techniky, jak dokumentují četné návrhy v přílohách. Autorka pak v závěru stručně shrnuje nejednoduché osudy své rodiny po osvobození.

Jedná se o knihu nejen odborně zdatně připravenou, ale také neobyčejně sličnou z hlediska typografického zpracování. K tomu závěrem nad řádky této knihy možná jen tiché povzdechnutí: dodnes nemáme syntézu, která by komplexně zpracovala historii Obrany národa jako jedné z největších a klíčových organizací našeho národního odboje.

Jan Němeček

INFORMAČNÍ LIST Č. 48 vydal ASUD v září 2019

Informační listy číslo 48 za první pololetí roku 2019 vyšly v rámci *Dotačního programu MŠMT na podporu vzdělávání v regionálním školství v roce 2019* (č. j.: MSMT-26 825/2018), rozhodnutí č.j. MSMT-35321/2018-3.

Redakční uzávěrka srpen 2019.

Neprošlo jazykovou kontrolou.

Redakční rada: Výbor ASUD. Redakce a přepis Pavel Martinovský.

Nepodepsané příspěvky – Pavel Martinovský.

Zaslané příspěvky nejsou jazykově upravovány.

K výtvarnému doplnění IL 48 byla využita běžná loga, fotografie o akcích a další činnosti ASUD, M. Boldišová, M. Kalčíková, pMa a z internetu.

Kontaktní adresa: ASUD, Vratislavova 13, 128 00 Praha 2

E-mail: asudcr@seznam.cz ,

Číslo konta **19261573 99/ 0800** Internet: www.asud.cz

Pokladník: Kateřina Dražanová

Informační listy jsou také volně ke stažení (kopírování) na stránkách ASUD.